

*****

KATUTUBONG KUWENTO NG HINGYON, IFUGAO, PHILIPPINES

MAY LANIE D. BANAWOL

Teacher III

Bagabag National High School

banawolmaylanie@gmail.com

ABSTRAK

Ang pag-aaral na ito ay may layuning magtipon ng mga katutubong kuwento ng Hingyon, Ifugao, mauri ang mga ito at maisalin sa wikang Filipino. Ang mga naisalin ay susuriin ayon sa kultura, aral at kahalagahan ng mga ito. Pagkatapos ang pagtitipon, pag-uuri, pagsasalin at pagsusuri sa mga katutubong kuwento ay bubuo ng isang kagamitang pampagtuturo sa panitikan. Ang layuning makagawa ng kagamitang pampagtuturo ay nakabatay sa kontekstwalisasyon at lokalisasyon na nakasaad sa k-12 kurikulum.

Gumamit ang pag-aaral na ito ng kuwalitatibong uri ng pananaliksik partikular ng etnograpiyang pamamaraan kung saan nakapanayam ng mananaliksik ang labinlimang mga impormante ng Hingyon, Ifugao upang matipon at masuri ang mga katutubong kuwento.

Pagkatapos ng pag-aaral, napag-alamang maaaring uriin ang mga natipong katutubong kuwento sa kuwentong-bayan, alamat at mito. Napag-alaman din na ang mga ito ay kinapapalooban ng mga kultura at paniniwala ng mga tao sa Hingyon, Ifugao katulad ng paniniwala sa mga diyos, diwata at mga anito. Kinapapalooban din ang mga ito ng mga aral at kahalagahan katulad ng katapangan, kasipagan at pagkakaisa.

*****

Editorial Team

Editor-in-Chief: Alvin B. Punongbayan

Associate Editor: Andro M. Bautista

Managing Editor: Raymart O. Basco

Web Editor: Nikko C. Panotes

Manuscript Editors / Reviewers:

Chin Wen Cong, Christopher DC. Francisco, Camille P. Alicaway, Pinky Jane A. Perez,
Mary Jane B. Custodio, Irene H. Andino, Mark-Jhon R. Prestoza, Ma. Rhoda E. Panganiban, Rjay C. Calaguas,
Mario A. Cudiamat, Jesson L. Hero, Albert Bulawat, Cris T. Zita, Allan M. Manaloto, Jerico N. Mendoza

*****

INSTABRIGHT e-GAZETTE

ISSN: 2704-3010

Volume VI, Issue III

February 2025

Available online at <https://www.instabrightgazette.com>

*****

Dahil sa mga natuklasan ng mananaliksik ay inirerekomendang gamitin ang pag-aaral na ito bilang basehan upang makapag-aral ng ibang katutubong kuwento o katutubong panitikan ng ibang bayan ng Ifugao. Maaari ring gamitin sa pagtuturo ng panitikan ang nabuong kagamitang pampagtuturo.

Mga Susing Salita: *katutubong kuwento, pagsasalin, kagamitang pampagtuturo*

*****

Editorial Team

Editor-in-Chief: Alvin B. Punongbayan

Associate Editor: Andro M. Bautista

Managing Editor: Raymart O. Basco

Web Editor: Nikko C. Panotes

Manuscript Editors / Reviewers:

Chin Wen Cong, Christopher DC. Francisco, Camille P. Alicaway, Pinky Jane A. Perez,
Mary Jane B. Custodio, Irene H. Andino, Mark-Jhon R. Prestoza, Ma. Rhoda E. Panganiban, Rjay C. Calaguas,
Mario A. Cudiamat, Jesson L. Hero, Albert Bulawat, Cris T. Zita, Allan M. Manaloto, Jerico N. Mendoza

*****

*****

PANIMULA

Bawat bansa ay may sariling panitikan na nagsisilbing pagkakakilanlan ng mga mamamayan nito. Ang panitikan ay kinapapalooban ng paraan ng pamumuhay at tradisyon ng isang lahi. Maaaring itong tumukoy sa nobela, pabula, parabula o maikling kuwento. Samakatuwid, kadalasan itong hinggil sa mga kuwento na nauuri sa iba't ibang anyo. Nabanggit ni Griffin (2013) na ang mga bansa katulad ng America at Africa ay may sariling panitikan katulad ng mito at kuwento na nakapag-ambag sa panitikan sa mundo.

Sinabi ni Denning (2015), ang kultura ay prinepreserba ng ilang mga pamayanan at lipunan sa kanilang mga mito, alamat at kuwento. Para matawag kang kasapi ng isang lipunan, nararapat na mayroon kang kaalaman hinggil sa mga kulturang nakapaloob sa mga akdang ito.

Sa pagtuklas ng mga pag-aaral na ito na isinagawa upang mapag-aralan ang panitikan partikular ng mga kuwento, masasabing ang bansang Pilipinas katulad din ng ibang bansa ay mayroong matatawag na panitikan na kinapapalooban ng mga kuwento at iba pa. Ayon kay Manlapaz at Miranda (2015), bago pa man makarating sa Pilipinas ang mga dayuhang mananakop ay mayroon ng katutubong panitikan ang Pilipinas na tinatawag ding matandang panitikan. Ito ay tumatalakay sa paraan ng pamumuhay ng mga sinaunang Pilipino na punong-puno ng mga matatandang aral na nagsisilbing gabay sa naturang panahon.

Katulad din ng ibang bansa ay mahalaga rin ang pag-aaral ng panitikan sa Pilipinas. Binanggit ni Saucó (2009), ang panitikan ay may kahalagahan sa lahat ng mamamayan. Sinabi niya na "ang panitikan ay mahalaga katulad ng isang walang hanggang daloy ng tubig sa

*****

Editorial Team

Editor-in-Chief: Alvin B. Punongbayan

Associate Editor: Andro M. Bautista

Managing Editor: Raymart O. Basco

Web Editor: Nikko C. Panotes

Manuscript Editors / Reviewers:

Chin Wen Cong, Christopher DC. Francisco, Camille P. Alicaway, Pinky Jane A. Perez,
Mary Jane B. Custodio, Irene H. Andino, Mark-Jhon R. Prestoza, Ma. Rhoda E. Panganiban, Rjay C. Calaguas,
Mario A. Cudiamat, Jesson L. Hero, Albert Bulawat, Cris T. Zita, Allan M. Manaloto, Jerico N. Mendoza

*****

*****
batisan na hindin hindi matatapos." Idinagdag pa niya na maglalaho ang kaunlarang materyal pati na ang diwa ng nasyonalismo, ngunit hindi kailanman maglalaho ang panitikan ng isang bansa. Kaugnay nito, binanggit naman ni Santiago (2011) na kailangan nating pahalagahan at bigyang-pansin ang ating panitikan. Ayon pa sa kanya dapat mabatid ng bawat mag-aaral na lahing Pilipino ang kanyang pinagmulan nang lalo na ang kanyang kaakuhan at ang kanyang pagka-mamamayan ay mapagbuti.

Dahil dito kailangan din nating pag-aralan ang ating panitikan at gumamit ng mga kagamitang pampagtuturo para sa ikahuhusay ng proseso.

Ang Hingyon, Ifugao ay isa sa mga munisipalidad sa Pilipinas na may mga katutubong kuwento na dapat maipreserba sa pamamagitan ng pag-aaral sa mga ito. Makatutulong ang pag-aaral na ito upang magkakaroon ng dagdag sa pambansang panitikan na maaaring magamit sa pagtuturo ng panitikan. Higit sa lahat mapapakinabangan ng mga taga-Hingyon ang kanilang sariling panitikan.

Kaugnay ng pahayag, naniniwala ang mananaliksik na ang pag-aaral na ito ay isang ambag sa pagpapalawak at pagpapaunlad sa ating pambansang panitikan, magsisilbi rin itong simula upang mabigyang ideya ang ilang mga pangkat etniko na aralin ang kanilang sariling panitikan.

Nabanggit ni Lorenzana (2005) sa kanyang pag-aaral na ipinahayag ni Dulawan (2010) na isang prediksiyon ang inilahad ng isang antropologo noong 1973, na sa loob ng limampung taon, tuluyan ng maglalaho ang sariling kultura ng mga Ifugao at wala ng maiwan na

*****

Editorial Team

Editor-in-Chief: Alvin B. Punongbayan

Associate Editor: Andro M. Bautista

Managing Editor: Raymart O. Basco

Web Editor: Nikko C. Panotes

Manuscript Editors / Reviewers:

Chin Wen Cong, Christopher DC. Francisco, Camille P. Alicaway, Pinky Jane A. Perez,
Mary Jane B. Custodio, Irene H. Andino, Mark-Jhon R. Prestoza, Ma. Rhoda E. Panganiban, Rjay C. Calaguas,
Mario A. Cudiamat, Jesson L. Hero, Albert Bulawat, Cris T. Zita, Allan M. Manaloto, Jerico N. Mendoza

*****

*****

pagkakakilanlan ng kanilang lahi. Sa pamamagitan ng pag-aaral na ito, maaaring tuluyang mawakasan ang prediksyong ito.

Batayang Konseptwal ng Pag-aaral

Sa K-12 na kurikulum ng bansa, isa sa mga nakasaad dito ay ang pag-aaplika sa kontekstwalisasyon at lokalisasyon.

Ayon sa RA 10533, Sec 5: The DepED shall adhere to the following standards and principles in developing the enhanced basic education curriculum:

d. The curriculum shall be contextualized and global;

h. The curriculum shall be flexible enough to enable and allow schools to localize, indigenize and enhance the same based on their respective educational and social contexts. The production and development of locally produced teaching materials shall be encouraged and approval of these materials shall devolve to the regional and division education units.

Sa paraang kontekstwalisasyon at lokalisasyon ay mas matuto ang isang mag-aaral at mas magiging makabuluhan ang proseso ng pag-aaral.

Ang kontekstwalisasyon ay tumutukoy sa proseso ng pag-aaral sa pamamagitan ng pag-uugnay ng kurikulum / aralin sa partikular na tagpuan, sitwasyon o lugar ng paglalapat upang gawing angkop, makabuluhan at kapaki-pakinabang sa mga mag-aaral. Samantalang

*****

Editorial Team

Editor-in-Chief: Alvin B. Punongbayan

Associate Editor: Andro M. Bautista

Managing Editor: Raymart O. Basco

Web Editor: Nikko C. Panotes

Manuscript Editors / Reviewers:

Chin Wen Cong, Christopher DC. Francisco, Camille P. Alicaway, Pinky Jane A. Perez,
Mary Jane B. Custodio, Irene H. Andino, Mark-Jhon R. Prestoza, Ma. Rhoda E. Panganiban, Rjay C. Calaguas,
Mario A. Cudiamat, Jesson L. Hero, Albert Bulawat, Cris T. Zita, Allan M. Manaloto, Jerico N. Mendoza

*****

*****
ang lokalisasyon ay isang proseso sa pag-uugnay ng nilalaman sa lokal na impormasyon at kagamitan mula sa komunidad ng mag-aaral.

Upang matugunan ang nakasaad sa itaas, ang pag-aaral na ito ay magtitipon ng mga katutubong kuwento.

Ang kuwento ayon kay Travis (2011) ay isang pagsasalaysay ng isang pangyayari na maaaring totoo o hindi totoo na nagbibigay at nagbabahagi ng impormasyon, kaalaman, karanasan, aral o ideya sa isang mambabasa.

Pagkatapos ng pagtitipon ay uuriin ang mga ito kung ito ay nabibilang sa kuwentong bayan, alamat o mito.

Binanggit nina Julian et al. (2014), na ang kuwentong-bayan, alamat at mito ay may kaugnayan sa isa't isa na halos pareho ang kanilang paksa na kadalasang tumatalakay sa kalikasan, pamahiin, relihiyon, paniniwala at kultura ng isang partikular na pangkat at lugar. Ang mga akdang ito ay patuloy na nabubuhay hanggang ngayon sapagkat nagpasalin-salin ito sa bibig ng ating mga ninuno. Dagdag pa nila, ang alamat naman ay isang uri ng panitikang tuluyan na nagsasalaysay sa mga pinagmulan ng isang bagay, pook, kalagayan o katawagan. Tinatawag itong legend sa Ingles na nagmula sa salitang Latin na "legendus" na ang kahulugan ay "upang mabasa." Ang alamat ayon pa sa kanya ay mahalagang bahagi ng kulturang Pilipino sapagkat karaniwan itong nagtataglay ng mga kababalaghang hindi kapani-paniwala ngunit ang paksa ay tungkol sa mga katutubong kultura, mga kaugalian at kapaligiran. Samantalang mito ang tawag sa kuwento tungkol sa mga di-pangkaraniwang

*****

Editorial Team

Editor-in-Chief: Alvin B. Punongbayan

Associate Editor: Andro M. Bautista

Managing Editor: Raymart O. Basco

Web Editor: Nikko C. Panotes

Manuscript Editors / Reviewers:

Chin Wen Cong, Christopher DC. Francisco, Camille P. Alicaway, Pinky Jane A. Perez,
Mary Jane B. Custodio, Irene H. Andino, Mark-Jhon R. Prestoza, Ma. Rhoda E. Panganiban, Rjay C. Calaguas,
Mario A. Cudiamat, Jesson L. Hero, Albert Bulawat, Cris T. Zita, Allan M. Manaloto, Jerico N. Mendoza

*****

*****

nilalang katulad ng diyos, diyosa, bathala at diwata na mayroon man o walang batayan. Ang tawag sa pag-aaral ng mga mito ay mitolohiya.

Ayon kay Oracion (2015), ang kuwentong-bayan ay likha lamang ng guniguni kaya hindi ito totoo, binubuo ito ng mga kuwento tungkol sa buhay, pakikipagsapalaran, pag-iibigan, katatakutan at katatawanan na kapupulutan ng magagandang aral.

Pagkatapos matipon at maklasipika ang mga katutubong kuwento, upang maunawaan at malaman ang mga kulturang nakapaloob sa mga ito, nararapat din itong masuri katulad ng mga isinagawa ng ilang mga dalubhasa.

Ayon kay Yu (2006), dapat inaalam, binubusisi, tinatantiya, tinitimbang, sinisipat, kinikilates ng isang Pilipino ang isang bagay para malaman o di kaya ay upang matiyak kung magugustuhan niya ito, at tatanggaping mahalaga at may kabuluhan. Ang mga bagay na ito ay maaaring maisagawa sa pagsusuri sa isang akda o kuwento. Sa pagsusuri, gagamitin ang iba't ibang dulog partikular na ng teoryang moralistiko at kultural upang mailabas ang mga kultura, aral at kahalagahan na nakapaloob sa bawat kuwento.

Sa pag-aaral na ito, napag-alamang may mga pag-aaral ding isinagawa hinggil sa pagsusuri ng panitikan. Isa na rito ay ang pag-aaral ni Dulay (2009) na pinamagatang *The Ifugao Hudhud: Values Content, the People's Knowledge of it, Effectiveness of it's Promotion and its Usefulness as a Vehicle for Socio-cultural Development*, kung saan, napag-alaman niyang mayroong maraming magagandang kaugalian (pisikal, intelektwal, politikal, moral, espiritwal at ekonomikal) ang nakapaloob sa Hudhud na dapat pangalagaan at ingatan.

*****

Editorial Team

Editor-in-Chief: Alvin B. Punongbayan

Associate Editor: Andro M. Bautista

Managing Editor: Raymart O. Basco

Web Editor: Nikko C. Panotes

Manuscript Editors / Reviewers:

Chin Wen Cong, Christopher DC. Francisco, Camille P. Alicaway, Pinky Jane A. Perez,
Mary Jane B. Custodio, Irene H. Andino, Mark-Jhon R. Prestoza, Ma. Rhoda E. Panganiban, Rjay C. Calaguas,
Mario A. Cudiamat, Jesson L. Hero, Albert Bulawat, Cris T. Zita, Allan M. Manaloto, Jerico N. Mendoza

*****

Pagkatapos masuri ang mga katutubong kultura sa akda, ito ay isasalin sa wikang Filipino. Ayon kay Almario (2003) maraming kahulugan ang pagsasalin na mula sa iba't ibang manunulat. Una, maaaring maisagawa ang pagsasalin sa pamamagitan ng pagtutumbas sa kaisipang nasa likod ng mga pahayag na pasalita. Pangalawa, ang pagsasalin ay isang gawaing binubuo ng pagtatangkang palitan ang isang nakasulat na mensahe sa ibang wika. Pangatlo, ito daw ay isang prosesong komunikatibo na nagaganap sa loob ng isang kontekstong panlipunan.

Sa tatlong kahulugang ito, pinakamalapit ang unang kahulugan kung saan sa isasagawang pagsasalin kailangang maging maingat upang hindi lumayo ang diwa nito sa orihinal.

Sa pag-aaral ng mananaliksik natuklasang may mga dalubhasa rin na nag-aral at nagsalin ng ilang mga panitikang bayan.

Isa sa mga pag-aaral na isinagawa ay ang pag-aaral ni Lorenzana (2005) na pinamagatang *Isang pagsasalin sa Filipino ng mga Kuwento at Kantahing Bayan ng mga Tuwali at ang Panunuring Sosyo-kultural nito*, kung saan isinalin ng mananaliksik ang mga nalikom na kuwento at kantahing bayan sa wikang Filipino.

Paglalahad ng Pag-aaral

Tugon sa layuning mapag-aralan ang kultura at makapag-ambag ng mga kagamitang pampagtuturo sa Hingyon, Ifugao, layunin ng pag-aaral na ito na:

1. Mauri ang mga katutubong kuwento ng Hingyon, Ifugao kung ito ay:

*****

Editorial Team

Editor-in-Chief: Alvin B. Punongbayan

Associate Editor: Andro M. Bautista

Managing Editor: Raymart O. Basco

Web Editor: Nikko C. Panotes

Manuscript Editors / Reviewers:

Chin Wen Cong, Christopher DC. Francisco, Camille P. Alicaway, Pinky Jane A. Perez,
Mary Jane B. Custodio, Irene H. Andino, Mark-Jhon R. Prestoza, Ma. Rhoda E. Panganiban, Rjay C. Calaguas,
Mario A. Cudiamat, Jesson L. Hero, Albert Bulawat, Cris T. Zita, Allan M. Manaloto, Jerico N. Mendoza

*****

*****

- a. kuwentong bayan;
  - b. alamat; at
  - c. mito.
2. Masuri ang mga katutubong kuwento ayon sa
- a. kultura;
  - b. aral; at
  - c. kahalagahan.
3. Maisalin sa wikang Filipino ang mga katutubong kuwento gamit ang angkop na mga teorya;

METODOLOHIYA

Ang pag-aaral na ito ay ginamitan ng *qualitative* na uri ng pananaliksik, partikular na ang etnograpiyang pamamaraan. Ang etnograpiyang pamamaraan ay nagmula sa mga salitang griyego na 'ethnos na nangangahulugang mga tao' at 'gripiya na nangangahulugan namang pagsusulat. Ito ay isang uri ng agham panlipunang pananaliksik na pinag-aaralan ang mga kasanayan at buhay ng isang komunidad na ang layunin ay pag-aralan ang isang kultura sa pamamagitan ng pagkolekta ng mga artepakto o mga bagay na makakatulong na maunawaan ang isang kultura at maipaliwanag sa mga mambabasa.

Ang pag-aaral na ito ay isinagawa sa munisipalidad ng Hingyon. Ang munisipalidad ng Hingyon ay matatagpuan sa probinsiya ng Ifugao. Ang Hingyon ay ang pinakamaliit na bayan

*****

Editorial Team

Editor-in-Chief: Alvin B. Punongbayan

Associate Editor: Andro M. Bautista

Managing Editor: Raymart O. Basco

Web Editor: Nikko C. Panotes

Manuscript Editors / Reviewers:

Chin Wen Cong, Christopher DC. Francisco, Camille P. Alicaway, Pinky Jane A. Perez,
Mary Jane B. Custodio, Irene H. Andino, Mark-Jhon R. Prestoza, Ma. Rhoda E. Panganiban, Rjay C. Calaguas,
Mario A. Cudiamat, Jesson L. Hero, Albert Bulawat, Cris T. Zita, Allan M. Manaloto, Jerico N. Mendoza

*****

sa Ifugao. Ito ay matatagpuan sa pagitan ng minisipalidad ng Banaue at Lagawe. Ito ay binubuo ng labindalawang barangay, ang Anao, Bangtinson, Bitu, Northern Cababuyan, Southern Cababuyan, Mompolia, Namulditan, O-ong, Piwong, Poblacion (Hingyon), Ubuag at Umalbong.

Sa pag-aaral na ito, ang mananaliksik ay pumili ng labinlimang mga impormante na mga katutubong Ifugao mula sa Hingyon, Ifugao. Pinili ang mga impormante sa pamamagitan ng mga sumusunod na pamantayan:

- a. siya ay dapat na nakatira at lumaki sa Hingyon, Ifugao,
- b. siya ay dapat na may edad 45 pataas at matalas ang memorya,
- c. siya ay dapat na may sapat na kaalaman at marunong sa mga katutubong panitikan ng Hingyon, Ifugao o Indigenous Knowledge holder.

Talahanayan 1. Pinagmulan ng mga Datos

Pangalan ng Impormante	Tirahan	Edad	Kasarian	Kwalipikasyon
Isabel "Kuyappi" Udde-e	Piwong, Hingyon	74	Babae	IKSP holder
Elena Bumoliad	O-ong, Hingyon	73	Babae	IKSP holder
Antonia Buyuccan	Anao, Hingyon	68	Babae	IKSP holder
Loreta Habbiling	Piwong, Hingyon	81	Babae	IKSP holder
Rita Atiobon	O-ong, Hingyon	60	Babae	IKSP holder
Isabel Guinay Micano	Hingyon	80	Babae	IKSP holder
Maule Tomas	Cababuyan, Hingyon	65	Lalaki	IKSP holder
Oltagon "Na' Dogwawon" Calingayan	Cababuyan, Hingyon	91	Babae	IKSP holder

*****

Editorial Team

Editor-in-Chief: Alvin B. Punongbayan

Associate Editor: Andro M. Bautista

Managing Editor: Raymart O. Basco

Web Editor: Nikko C. Panotes

Manuscript Editors / Reviewers:

Chin Wen Cong, Christopher DC. Francisco, Camille P. Alicaway, Pinky Jane A. Perez,
Mary Jane B. Custodio, Irene H. Andino, Mark-Jhon R. Prestoza, Ma. Rhoda E. Panganiban, Rjay C. Calaguas,
Mario A. Cudiamat, Jesson L. Hero, Albert Bulawat, Cris T. Zita, Allan M. Manaloto, Jerico N. Mendoza

*****

*****

Daniel Habbiling	Umalbong, Hingyon	55	Lalaki	IKSP holder
Apu Titay Lummatun	Namulditan, Hingyon	76	Babae	IKSP holder
Kindipan Ligwatan	Namulditan, Hingyon	60	Lalake	IKSP holder
Apu Habbiling	Mompolia, Hingyon	96	Lalake	IKSP holder
Dudduli Naboye	Cababuyan, Hingyon	75	babae	IKSP holder
Apu Hinayyup	Mompolia, Hingyon	90	Babae	IKSP holder
Pedro "Apu Tapiyon" Liwliwa	O-ong, Hingyon	83	Lalaki	IKSP holder

Paraan ng Paglikom ng Datos

Bago naisagawa ang pag-aaral, ang mananaliksik ay humingi ng pahintulot ng pagsasagawa ng pag-aaral sa municipal mayor ng Hingyon, Ifugao.

Pagkatapos mapahintulutan ay inumpisahan ang pag-aaral sa paglilikom ng mga katutubong kuwento na hindi pa naisusulat at naililimbag. Ngunit bago ang paglilikom ay kinausap ang mga impormante kung sila ay sang-ayon sa isasagawang panayam. Ang pag-aaral ay gumamit ng kamera at audio recorder. Ang audio recorder ay nagsilbing kagamitan upang maitala ang mga katutubong kuwentong isinalaysay ng mga impormante. Ang kamera ay ginamit bilang patunay sa isinagawang pag-aaral.

*****

Editorial Team

Editor-in-Chief: Alvin B. Punongbayan

Associate Editor: Andro M. Bautista

Managing Editor: Raymart O. Basco

Web Editor: Nikko C. Panotes

Manuscript Editors / Reviewers:

Chin Wen Cong, Christopher DC. Francisco, Camille P. Alicaway, Pinky Jane A. Perez,
Mary Jane B. Custodio, Irene H. Andino, Mark-Jhon R. Prestoza, Ma. Rhoda E. Panganiban, Rjay C. Calaguas,
Mario A. Cudiamat, Jesson L. Hero, Albert Bulawat, Cris T. Zita, Allan M. Manaloto, Jerico N. Mendoza

*****

Pagkatapos makalikom ng mananaliksik ng mga katutubong kuwento ay klinasipika kung ang mga ito ay nabibilang sa mito, alamat o kuwentong-bayan. Sinuri ang mga ito ayon sa kultura, aral at kahalagahan. Pagkatapos ay isasalin sa wikang Filipino.

Dahil taga-Hingyon ang mananaliksik at may sapat na kaalaman sa wika ng Hingyon, siya ang nagsalin sa mga katutubong kuwento. Pagkatapos ay pinaberipiko/pinakritik ang mga naisalin sa guro ng Filipino na nagtuturo sa Hingyon, Ifugao. Nirebisa ang pagsasalin batay sa pagbabago at pagdaragdag na inirekomenda ng mga nagkritik at nagberipiko.

Pagsusuri sa Datos

Sa proseso ng pagsasalin, ang pag-aaral ay gumamit ng malayang pamaraan ng pagsasalin. Ayon kay Lim (2008), ang pagsasalang ito ay sumasaklaw lamang sa pagsasalin sa diwa o mensahe ng akda at hindi sa paraang salita sa salita.

Sa pagsusuri ng mga akdang pampanitikan ay kinakailangan ng masusing paghihimay. Ayon kay Bautista (2016) dapat isaalang-alang ang mga sumusunod:

- a. Sa pagsusuri, kinakailangan ang sapat na kaalaman sa kathang sinusuri tulad ng buong nilalaman ng akda, paraan ng pagkakabuo nito at ang ginamit ng awtor na pamamaraan o istilo.
- b. Kinakailangan ding ang manunuri ay may opinyong bunga ng obhektibong pananaw laban man o katig sa katha, kaya mahalagang siya ay maging matapat.

Sa proseso ng pagsusuri sa mga katutubong kuwento, ang pag-aaral ay gumamit ng pagsusuri na batay sa teoryang moralistiko at teoryang kultural. Layunin ng teoryang

*****

Editorial Team

Editor-in-Chief: Alvin B. Punongbayan

Associate Editor: Andro M. Bautista

Managing Editor: Raymart O. Basco

Web Editor: Nikko C. Panotes

Manuscript Editors / Reviewers:

Chin Wen Cong, Christopher DC. Francisco, Camille P. Alicaway, Pinky Jane A. Perez,
Mary Jane B. Custodio, Irene H. Andino, Mark-Jhon R. Prestoza, Ma. Rhoda E. Panganiban, Rjay C. Calaguas,
Mario A. Cudiamat, Jesson L. Hero, Albert Bulawat, Cris T. Zita, Allan M. Manaloto, Jerico N. Mendoza

*****

*****
moralistiko na ilahad ang iba't ibang pamantayang sumusukat sa moralidad ng isang tao-ang pamantayan ng tama at mali. Inilalahad din sa akda ang mga pilosopiya o proposisyong nakasaad sa pagkatama o kamalian ng isang kilos o ugali ayon sa pamantayang itinakda ng lipunan. Samantalang layunin naman ng teoryang kultural na ipakilala ang kultura ng nakapaloob sa akda sa mga hindi nakakaalam. Ibinabahagi ng akda ang kaugalian, paniniwala at tradisyon minana at ipasa sa mga sunod na salinlahi. Ipinapakita rin dito na bawat lipi ay natatangi.

PAGSUSURI AT PAGTALAKAY SA MGA DATOS

Matutunghayan sa kabanatang ito ang mga natipon, nauri at nasuring mga katutubong kuwento ng bayan ng Hingyon, Ifugao; ang pagsasalin sa mga ito mula sa lokal na dayalekto ng mga impormante ng Hingyon patungo sa wikang Filipino.

Pagtitipon at pag-uuri-uri ng mga katutubong kuwento

Ang mga katutubong kuwento na tinipon mula sa mga impormante ay inuri sa tatlong uri- ang kuwentong-bayan, alamat at mito. Makikita ito sa talahanayan sa ibaba:

Talahanayan 2. Mga Katutubong Kuwentong-bayan, Alamat at Mito ng Hingyon, Ifugao.

Kuwentong-bayan	Alamat	Mito
-Hi Aguinaya an Mangad-adi	-Hay Nalmuwan nan Ngadan an Cababuyan	-Nan Pipinading ad Atugu
-Hi Bugar ya nan Baket	-Nan Nalmuwan di Bungig ya Hiblot	-Nan Tatagu hi Luta ya ad Lagud

*****

Editorial Team

Editor-in-Chief: Alvin B. Punongbayan

Associate Editor: Andro M. Bautista

Managing Editor: Raymart O. Basco

Web Editor: Nikko C. Panotes

Manuscript Editors / Reviewers:

Chin Wen Cong, Christopher DC. Francisco, Camille P. Alicaway, Pinky Jane A. Perez, Mary Jane B. Custodio, Irene H. Andino, Mark-Jhon R. Prestoza, Ma. Rhoda E. Panganiban, Rjay C. Calaguas, Mario A. Cudiamat, Jesson L. Hero, Albert Bulawat, Cris T. Zita, Allan M. Manaloto, Jerico N. Mendoza

*****

*****

-Hi Kindipan ad Cababuyan	-Nan Nalmuwan di Lumuy	-Hi Calingayan an Nanganup hi manu
-Hi Lappu	-Nan Nalmuwan nan Ngadan nan Abillog an Payo an Biggi ad Mompolia	-Hi Nahigayan an Nangat hi Kiwil
-Nan Kabbakab	-Nan Nalmuwan nan Ngadan an O-ong	-Hi Hinayyup an Nangahawa Pinading
-Hi Dulnuan hi ad Lobong		
-Hi Allan ya nan Bubulangun		
-Hi Manding		
-Hi Bagan ya nan Mangayyuding		

Pagsusuri sa mga katutubong kuwento

Gumamit ng malayang pamamaraan ng pagsasalin ang mananaliksik kung saan sumasaklaw lamang ang pagsasalin sa diwa ng mensahe ng kuwentong-bayan at hindi sa paraang pasalita lamang.

Binatay naman sa teoryang moralistiko at teoryang kultural upang suriin ang mga kuwentong-bayan upang mailabas ang mga kultura at aral na nakapaloob dito at ang kahalagahan ng mga ito. Ayon kay Dinamling (2017) inilahad ni Velez (2006) na layunin ng teoryang moralistiko na ilahad ang iba't ibang pamantayang sumusukat sa moralidad ng isang tao- ito ay ang pamantayang tama o mali. Isinasaad din dito ang pagtatama sa kamalian ng mga kilos o ugali ayon sa pamantayang itinakda ng lipunan. Samantala, ang layunin naman ng teoryang kultural ay ipakilala ang kulturang nakasaad sa akda sa mga hindi nakakaalam. Ang buod ng pagsusuri sa mga katutubong kuwento ay makikita sa talahanayan 3.

*****

Editorial Team

Editor-in-Chief: Alvin B. Punongbayan

Associate Editor: Andro M. Bautista

Managing Editor: Raymart O. Basco

Web Editor: Nikko C. Panotes

Manuscript Editors / Reviewers:

Chin Wen Cong, Christopher DC. Francisco, Camille P. Alicaway, Pinky Jane A. Perez, Mary Jane B. Custodio, Irene H. Andino, Mark-Jhon R. Prestoza, Ma. Rhoda E. Panganiban, Rjay C. Calaguas, Mario A. Cudiamat, Jesson L. Hero, Albert Bulawat, Cris T. Zita, Allan M. Manaloto, Jerico N. Mendoza

*****

Talahanayan 3. Pagsusuri ng mga Katutubong Kuwento ng Hingyon, Ifugao

Pamagat ng katutubong kuwento	Pagsusuri batay sa teoryang kultural (kultura/paniniwala)	Pagsusuri batay sa teoryang moralistiko (Aral)	Kahalagahan
Si Nahigayan na Nagbigay ng Agimat	-Naniniwala ang mga sinauna sa kiwila o agimat na kanilang ginagamit sa pakikidigma o pakikipaglaban. Pagkatapos magamit ang agimat ay isinasagawa nila ang baki o pag-aalay kay Nahigayan upang muling palakasin ang agimat	-Maging matapang	-Mahalaga ang akda sa pagtuturo sa mga sinaunang kaugalian ng mga Ifugao.
Si Allan at ang mga Unggoy	-Ipinakita sa kuwento ang bayanihan o baddang na isang kaugalian ng mga taga-Ifugao sa pagtatrabaho (pagpapatayo ng bahay).	-Huwag manloko ng kapwa. -Maging mabuti sa kapwa para masuklian ng kabutihan.	-Mahalaga ang akda sa pagtuturo ng kabutihan at pagtutulungan.
Ang Pinagmulan ng Pangalang Cababuyan	-Nabubuhay ang mga sinaunang taga-Hingyon sa pamamagitan ng pagsasaka at pagbubukid.	-Ang mabuting pakikisama at pakikisalamuha sa kapwa ay nagbibigay ng katahimikan at kapayapaan sa lipunan.	Mahalaga ang pag-aaral sa akda upang malaman ang pinagmulan ng pangalang Cababuyan.
Si Hinayyup na Nakapag-asawa ng Diwata	-Naniniwala ang mga sinaunang taga-Hingyon sa mga diwata na nakapag-asaw ng tao.	-Maging masipag -Maging mapagmahal sa pamilya	-Mahalaga ang pag-aaral na ito sap ag-unawa sa paniniwal ng mga taga-Hingyon sa mga diwata.

*****

Editorial Team

Editor-in-Chief: Alvin B. Punongbayan

Associate Editor: Andro M. Bautista

Managing Editor: Raymart O. Basco

Web Editor: Nikko C. Panotes

Manuscript Editors / Reviewers:

Chin Wen Cong, Christopher DC. Francisco, Camille P. Alicaway, Pinky Jane A. Perez,
Mary Jane B. Custodio, Irene H. Andino, Mark-Jhon R. Prestoza, Ma. Rhoda E. Panganiban, Rjay C. Calaguas,
Mario A. Cudiamat, Jesson L. Hero, Albert Bulawat, Cris T. Zita, Allan M. Manaloto, Jerico N. Mendoza

*****

*****

Si Aguinaya na Mapili	-Ang panliligaw ng isang lalaki ay isinasagawa sa bahay ng babae. -Nakikipagkasundo ang panig ng lalaki bago ang pag-aasawe.	-Huwag masyadong magtiwala sa mga taong kakikilala lamang upang makaiwas sa sakuna.	-Ang pag-aaral sa akdang ito ay mahalaga sa pagtuturo ng kultura ng mga sinauna sa panliligaw at pag-aasawa.
Si Bugan ang Matandang Babae	-Ipinakita ang pagbubukid bilang pangunahing trabaho ng mga tao noong sinauna. -Naniniwala ang mga sinauna sa mga hindi pangkaraniwang nilalang.	-Maging masunurin sa mga magulang -Iwasan ang lubhang pagtiwala para maiwasang maloko.	-Sa pagtalakay sa mga pangkabuhayan ng mga sinaunang taga-Hingyon, mahalagang pag-aralan ang akdang ito.
Hi Bugan at ang Mangayyuding	-Ipinakita sa akdang ito ang pagbubukid bilang isa sa mga pangunahing trabaho ng mga sinaunang taga-Hingyon. -Ipinapakita rin ang masidhing pagpapahalaga sa bawat miyembro ng pamilya.	-Huwag maging makasarili.	Mahalaga ang pag-aaral sa akda sa pagtalakay sa pagpapahalaga sa pamilya.
Si Dulnuan sa Lawa	-Ipinakita ang kaugalian ng mga sinauna pagdating sa pagtitipon o ang tinatawag na gotad kung saan malayang nakikilahok ang lahat ng mga tao.	-Ugaliing tumulong sa mga nangangailangan.	-Mahalaga ang pag-aaral sa pagtuturo ng mga kaganapan sa mga sinaunang pagtitipon.
Si Calingayan an Nanghuli ng Manok	-Naniniwala ang mga sinaunang taga-Hingyon sa mga diwata, diyos o diyosa na nagiging hayop o tao. -Ang diwata o diyos na ito ay dapat igo lang sapagkat maaaring bigyan ka nila ng sakit at ang masaklap ay kamatayan at ang maaaring	-Iwasan ang pagkuha ng mga bagay na hindi sa iyo.	-Mahalaga ang akda sa pagtuturo ng mga sinaunang paniniwala sa mga diyos, diyosa at diwata.

*****

Editorial Team

Editor-in-Chief: Alvin B. Punongbayan

Associate Editor: Andro M. Bautista

Managing Editor: Raymart O. Basco

Web Editor: Nikko C. Panotes

Manuscript Editors / Reviewers:

Chin Wen Cong, Christopher DC. Francisco, Camille P. Alicaway, Pinky Jane A. Perez, Mary Jane B. Custodio, Irene H. Andino, Mark-Jhon R. Prestoza, Ma. Rhoda E. Panganiban, Rjay C. Calaguas, Mario A. Cudiamat, Jesson L. Hero, Albert Bulawat, Cris T. Zita, Allan M. Manaloto, Jerico N. Mendoza

*****

*****

	lumunas sa sakit na ibibigay nila ay ang mga mumbaki.		
Si Kindipan sa Cababuyan	-Ang mga sinaunang Ifugao ay mamumugot ng ulo kung saan dumadayo pa sila sa karatig tribo upang makipaglaban.	-Maging matapang sa pagharap ng mga kaaway.	-Mahalaga ang akda sa pagtuturo ng katapangan at sa mga sinaunang gawain ng mga Ifugao.
Si Manding	-Naniniwala ang mga sinauna sa ibang daigdig na tinitirhan ng mga engkanto. Maari silang manirahan sa gubat o kahit saang lugar kung saan hindi sila nakikita ng mga ordinaryong tao at hindi basta-basta nakapapasok ang isang ordinaryong tao sa kanilang tirahan.	-Maging magiliw sa pagtanggap ng mga bisita.	-Mahalga ang akda sa pagtuturo sa mga paniniwala ng mga taga-Hingyon sa mga engkanto at sa kabilang daigdig.
Ang Kabbakab	-Naniniwala ang mga sinaunang mga taga-Hingyon sa mga kabbakab, isang malaki, kakaiba at nakatatakot na nilalang.	-Maging masipag.	-Mahalaga ang akda sa pagtuturo ng kasipagan at sa mga paniniwala ng mga taga-Hingyon.
Ang Pinagmulan ng Bungig at Hiblot	-Naniniwala ang mga sinauna na may mga taong nagtataglay ng hiblot at bungig, isang masamang kapangyarihang mapanira.	-Ugaliing maging maingat at huwag basta nagtitiwala upang makaiwas sa sakuna.	-Mahalagang pag-aralan ang akda upang malaman ang pinagmulan ng pinaniniwalaang bungig at hiblot ng mga Ifugao.
Ang Pinagmulan ng Lumot	-Naniniwala ang mga sinaunang taga-Hingyon na may buhay ang ilang mga bagay tulad ng bato.	-Huwag kunin ang isang bagay na hindi sa atin, dapat maging sensitibo sa nararamdaman ng iba.	-Mahalaga ang akda sa pagtuturo upang malaman ang pinagmulan ng lumot.

*****

Editorial Team

Editor-in-Chief: Alvin B. Punongbayan

Associate Editor: Andro M. Bautista

Managing Editor: Raymart O. Basco

Web Editor: Nikko C. Panotes

Manuscript Editors / Reviewers:

Chin Wen Cong, Christopher DC. Francisco, Camille P. Alicaway, Pinky Jane A. Perez, Mary Jane B. Custodio, Irene H. Andino, Mark-Jhon R. Prestoza, Ma. Rhoda E. Panganiban, Rjay C. Calaguas, Mario A. Cudiamat, Jesson L. Hero, Albert Bulawat, Cris T. Zita, Allan M. Manaloto, Jerico N. Mendoza

*****

INSTABRIGHT e-GAZETTE

ISSN: 2704-3010

Volume VI, Issue III

February 2025

Available online at <https://www.instabrightgazette.com>

*****

Ang Pinagmulan ng Pangalan ng Bukid na Biggi -Pangunahing trabaho ng mga taga-Hingyon ang pagbubukid. -Maging masipag upang ang mabuhay. -Mahalaga ang akda sa pagtuturo ng kasipagan at sa mga sinaunang pamumuhay ng taga-Hingyon.

Ang mga Diwata sa Atugu -Naniniwala ang mga sinauna sa pinading o tinatawag na mga diwata na nangunguha ng mga kaluluwa. Naniniwala rin ang mga tao noon na kailangang mag-alay sa mga pipinading upang payapain ang mga diwata o diyos upang ibalik ang kaluluwang kinuha. -Maging masipag at maging magalang kahit kanino. -Mahalaga ang akda sa pagtuturo ng kasipagan at sa mga katutubong paniniwala ng mga taga-Hingyon.

Ang mga Tao sa Lupa at ang mga Nilalang sa Langit -Naniniwala ang mga sinauna sa lugar na kung tawagin ay Lagud, isang lupain na mas mataas sa lupa. Pinaninirahan ito ng mga maknongan o ang tinatawag na mga diyos. Minsan sila ang mga dahilan kaya nagkakasakit ang mga tao kaya para payapain sila ay kailangang mag-alay ng manok o hayop. -Maging mapagbigay sa kapwa at iwasan ang pagiging makasarili sapagkat hindi ito nagdudulot ng mabuti. -Mahalaga ang akda sa pagtuturo ng mga paniniwala ng mga taga-Hingyon hinggil sa mga diwata, engkanto at iba pa.

Ang Pinagmulan ng Panganalang O-ong -Ipinapakita ang magandang pakikitungo ng mga taga-Hingyon sa mga panauhin. -Maging magiliw sa mga panauhin. -Mahalaga ito sa pagtuturo ng pakikipagkapwa.

*****

Editorial Team

Editor-in-Chief: Alvin B. Punongbayan

Associate Editor: Andro M. Bautista

Managing Editor: Raymart O. Basco

Web Editor: Nikko C. Panotes

Manuscript Editors / Reviewers:

Chin Wen Cong, Christopher DC. Francisco, Camille P. Alicaway, Pinky Jane A. Perez, Mary Jane B. Custodio, Irene H. Andino, Mark-Jhon R. Prestoza, Ma. Rhoda E. Panganiban, Rjay C. Calaguas, Mario A. Cudiamat, Jesson L. Hero, Albert Bulawat, Cris T. Zita, Allan M. Manaloto, Jerico N. Mendoza

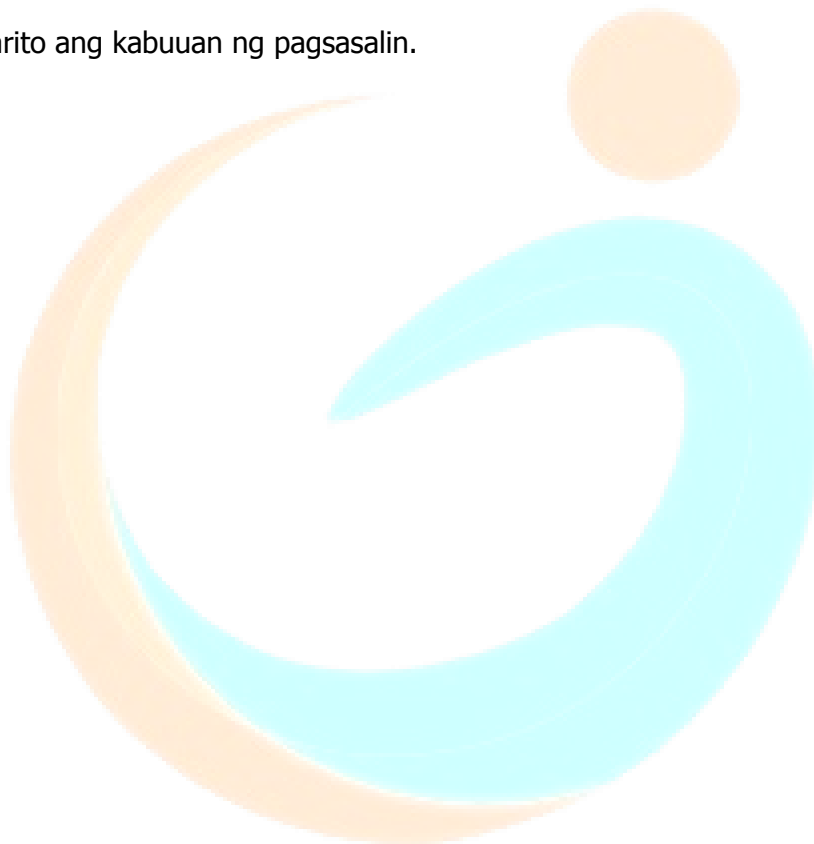
*****

*****

Pagsasalin sa mga katutubong kuwento

Ang mga katutubong kuwento ay isa-isang isinalin sa wikang Filipino ng mananaliksik. Sa proseso ng pagsasalin, ipinaberipiko/ipinakritik ng mananaliksik ang mga naisalin sa guro ng Filipino na si Catalina Panhon, isang taga-Hingyon nang sa gayon ay maisalin nang mahusay ang mga kuwento at magamit ang mga wastong termino na dapat gamitin sa pagsasalin. Narito ang kabuuan ng pagsasalin.

*****

Editorial Team

Editor-in-Chief: Alvin B. Punongbayan

Associate Editor: Andro M. Bautista

Managing Editor: Raymart O. Basco

Web Editor: Nikko C. Panotes

Manuscript Editors / Reviewers:

Chin Wen Cong, Christopher DC. Francisco, Camille P. Alicaway, Pinky Jane A. Perez,
Mary Jane B. Custodio, Irene H. Andino, Mark-Jhon R. Prestoza, Ma. Rhoda E. Panganiban, Rjay C. Calaguas,
Mario A. Cudiamat, Jesson L. Hero, Albert Bulawat, Cris T. Zita, Allan M. Manaloto, Jerico N. Mendoza

*****

*****

Orihinal at naisaling bersyon ng katutubong kwento

<i>Orihinal na Bersyon</i>	<i>Naisalin sa Wikang Filipino</i>
<p style="text-align: center;">Nan Pipinading ad Atugu</p> <p>Din kanaman e ad Atugu ya wada han duwan baket an e nangalah dame. Hidiyen dame ya holo an miphod hi tolge. In-alalgon da diyen babbaket an nangalah dame ot din nahilong ya hinumgop da ihan lingab an dandani way awadan da. Hidin malo' da te nable da ya wada han dingngol dan immali. Alyon diye, 'ibighul mue ta humgopa." Ya diniyat dat tigon da ya nunbalin hi bale nan lingab an nawaday panto na. Nuntiggwaan da diyen duwan baket te tinnigo da han babayi an dukku dukkey ibu' na an inbughul nay panto ya hinumgop han lalai. Munkidkiddilan da nan duwan baket te on da timmakut te nganu on nunbalin hi bale nan lingab o ya magya waday habhabalin tatagun ni ha'ad hidi. Alyon diyen lalain hinumgop di, "ihang mu te tun inala ad Pagayape ta mangan ta. Ya tinigon nan duwan baket nan indawat na way babayi ya onot on gogolang, ya namamay kolkol da.</p> <p>"Ay inoy an inbabalen man nan hihinaggon da nayen gogolang," inkutyam nan ohan baket.</p> <p>Alyon bon nan lalaiy, "hi ngan da tuwen nun aalo' hitu? Dakko-dakkol tayyay galut hitu tayya, on nalpuwan da tuwe."</p> <p>"Ay man da naye nan nalpu ne Pagayape an nangala dame ot malo' da ne," alyon nan babayi.</p> <p>Alyon nan lalaiy, "ot bangonom mo ne dida ta wae ya nangan tau."</p> <p>Alyon nan babayi di, "ay bay am ten nalo' da ne an nable dan nangannala dame."</p> <p>Nunhiglay takut nan duwan baket ya gayonggong da. Mun aligudut hidiyen babayi ot ihang</p>	<p style="text-align: center;">Ang mga Diwata sa Atugu</p> <p>Noong unang panahon, sa isang lugar na kung tawagin ay Atugu, may dalawang matandang babae na nangunguha ng dame, isang uri ng halamang ginagawang tapis. Buong araw silang kumuha hanggang sa gumabi kaya naisipan nilang magpahinga sa isang kuweba malapit sa pinag-aanihan nila. Noong matutulog na sila ay nakarinig sila ng kumakatok. Nagulat sila dahil pagdilal nila ay naging isang bahay ang kuweba na may pinto. Nagkatinginan sila dahil may babaeng mahaba ang buhok na nagbukas ng pinto. Nang mabuksan ang pinto ay pumasok ang isang lalaki. Takot na takot ang dalawa sa nakita kaya nagkunwari silang natutulog. Nagsalita ang lalaking pumasok, sabi niya, "iluto mo itong mga pagkaing nakuha ko sa Pagayape nang makakain tayo." Pasimpleng dumilat ang dalawang matanda at nakita nila na sanggol ang tinutukoy ng lalaki na pagkain. Mas lalo silang kinabahan sa nakita.</p> <p>"Anak ng mga kapitbahay natin ang mga sanggol na iyon," bulong ng isang matanda.</p> <p>Muling nagsalita ang lalake, "sino iyang mga tao diyen na nakatulog? Ang dami-daming basura dito, saan nanggaling ang mga ito?"</p> <p>Sila'y taga-Pagayape na nag-ani kanina," sabi ng babae.</p> <p>"Gisingin mo sila at kakain tayo," sabi ng lalaki.</p> <p>"Huwag dahil nagpapahinga sila dahil sa pagod sa kakukuha ng dame" sagot ng babae.</p> <p>Takot na takot pa rin ang dalawang matanda. Naramdaman nilang nagluluto ang babaeng may</p>

*****

Editorial Team

Editor-in-Chief: Alvin B. Punongbayan

Associate Editor: Andro M. Bautista

Managing Editor: Raymart O. Basco

Web Editor: Nikko C. Panotes

Manuscript Editors / Reviewers:

Chin Wen Cong, Christopher DC. Francisco, Camille P. Alicaway, Pinky Jane A. Perez,
Mary Jane B. Custodio, Irene H. Andino, Mark-Jhon R. Prestoza, Ma. Rhoda E. Panganiban, Rjay C. Calaguas,
Mario A. Cudiamat, Jesson L. Hero, Albert Bulawat, Cris T. Zita, Allan M. Manaloto, Jerico N. Mendoza

*****

*****

nay gogolang ot mangan da. Agge nalnallo da diyen baket gapu takut da ya namama an innila dan nalpu boble da nan gogolang. Oggan da munkiddilan on nun kutyamman.

Inkutyam nan oha an alyonay, "ay inoy an inan da attog nan inbabalen nan hinaggon tau." Timmattakut da ot inggana mabigat.

Ot din napatal ya nun agamla day ginalut da ot mag ot alyon day, "ume ami mo te, ahi ayu okod." Pun panu day ginalut da.

Pun gal-an dan mange ot eda itopal di ginalut da idawwi, "adi ta pamag hi topal tun ginalut ten wada gayam tey munbale hitun pipinading." Numbanggad da boble da.

Hidin mundaldallanan da ya alyon nan tataguy, "inoy an man dakkodakol di gogolang an nun aate boble tau din hilong." Muntiggawan da te ninomnom da nan natigo din hilong.

Imme da tinigo ya on wahdi nan adol nan gogolang an nun aate.

Ot alyon day, "ay inoy an man tinnigo mi tuwali an inihdan nan pinading ad Atugu nan gogolang. Ot linnawa gayam hidiyen inala da ten wahtu nan adol da."

"Ay inoy mahan" alyon nan tatagu an timmakut da.

Gapuh takut di tatagu ya nunbaki da ot i-nong day manu hiway pipinading ad Atugu an ngay ngadan da anu ya da Bugan i Dulnuan. Nipalpun diye ya wae ta ibakiyan da ha mundogo on initsuk day, "pinading an da Bugan i Dulnuan, ibangngad yu nan linnawan tun mundogo." Mamati nan tatagu an ina e ta itkuk da nan mundogo ya ibangngad nan pipinading linnawa da ta maagahan da. Hidiye pammatin nan tatagu ad Pagayape ad Pitawan gapu i diyen naat an nun aate day gogolang.

mahabang buhok. Hindi sila nakatulog lalo na at alam nilang ang kinakain ng mga ito ay mga sanggol na mula sa bayan nila. Nagkatinginan at nagbubulungan ang dalawang matanda.

Bulong ng isang matanda, "kinain nila iyong anak ng kapitbahay natin." Takot na takot silang naghintay hanggang mag-umaga.

Kinabukasan, agad silang bumangon at kinuha lahat ng gamit. Naisip nilang magpaalam sa mga nilalang na nakatira sa kuwebang iyon kaya nagpaalam sila, "aalis na po kami, kayo na po ang bahala."

Mabilis silang naglakad dala pati mga basura nila. "Itapon natin sa malayo itong mga basura dahil may mga nakatira pala ditong mga diwata." Mabilis nilang tinahak ang daan pauwi. Habang pauwi sila ay narinig nila ang sinasabi ng mga tao.

"Alam niyo ba na marami mga sanggol ang namatay dito kagabi." Nagkatinginan ang dalawa dahil naalala nila ang nasaksihan kagabi.

Mabilis nilang pinuntahan ang sinasabi ng mga tao. Nakita na nila ang mga bangkay ng mga sanggol.

Sabi ng dalawa na hindi pa rin natatanggal ang takot, "nakita namin kagabi na kinain sila ng mga diwata sa Atugu. Kinain ang kanilang mga kaluluwa at iniwan ang mga katawan."

Napabulalas ang mga tao sa takot, "nakakatakot naman iyan."

Dahil sa takot ng mga tao ay nagsagawa sila ng baki. Nag-alay sila para sa mga diwata sa Atugu na nagngangalang Bugan at Dulnuan. Mula noon, kapag may nagkasakit, nagsasagawa sila ng baki at isinisigaw nila ang mga katagang ito, "mga diwata, Bugan at Dulnuan, ibalik niyo ang kaluluwa ng maysakit." Naniniwala kasi ang mga tao doon sa Pagayape sa Pitawan na kapag isinigaw ang mga katagang iyon ay baka maibalik ng mga diwata ang kaluluwa ng maysakit at ito ay tuluyang malunasan. Iyon ang kanilang naging paniniwala mula noong nangyari iyong pagkamatay ng mga sanggol.

*****

Editorial Team

Editor-in-Chief: Alvin B. Punongbayan

Associate Editor: Andro M. Bautista

Managing Editor: Raymart O. Basco

Web Editor: Nikko C. Panotes

Manuscript Editors / Reviewers:

Chin Wen Cong, Christopher DC. Francisco, Camille P. Alicaway, Pinky Jane A. Perez, Mary Jane B. Custodio, Irene H. Andino, Mark-Jhon R. Prestoza, Ma. Rhoda E. Panganiban, Rjay C. Calaguas, Mario A. Cudiamat, Jesson L. Hero, Albert Bulawat, Cris T. Zita, Allan M. Manaloto, Jerico N. Mendoza

*****

*****

Hay Nalpuwan nan Ngadan an Cababuyan

Ihan ohan boble ad Hingyon ya hay tatagun hidi ya munhabal ya munpayo di ngunu da. Nan oha an malidahan idiyen boble ya makababbuy. Nan tatagu ya hidiy pangalan da ihda da te hidiyen kababbuy ya makan. Wae ta himbatangan an malpu nan tatagu way payo ya nan habal, on dimagguh da hidi an e mangala kababbuy oya at bohdi hiway mabiggat an maw-mawwi'it.

Hidin bimmaybayag ya gapu ta kanayun nan tatagu idiyen makababbuy ya wae ha tagu an mahapul nay hinaggona ta maid on alyonay, "on dan hi ibba tau?" On waha immali on alyon day, "ma'id man, eka tigon hiway makababbuy te e nangala man nin hi kababbuy."

Lo'tat ya pinangadanan da Kababbuyan hidiyen malidahan. Inggana ni-lalagat da na boblen awadan diye an pi-ngangadan hi kababbuyan. Hidin bimmayag ya nun balin hi Cababuyan.

Hi Aguinaya an Mangad-adi

Wada han hi Aguinaya ad Cababuyan. Hiyana ya nunhiglan maddikit ya kadangyan. Dakkodakkol di linalain ume bale da an e humalud mu mangad adi Aguinaya.

Ohan algo ya dingngol han onngal an banniya an hi Dulnuan ad Namulditan nan pangad-adin Aguinaya.

Ang Pinagmulan ng Pangalang Cababuyan

Sa isang lugar sa Hingyon ang mga tao doon ay nagsasaka at natatrabaho sa bukid. Sa gilid ng bukid ay maraming tumubong kababbuy. Kinukuha ng mga tao ang kababbuy upang ulamin. Pagsapit ng hapon, ang mga taong galing sa bukid ay tumitigil muna upang manguha ng kababbuy at pati na rin sa umaga ay may mga kumukuha rin.

Nang tumagal ay kapag hinahanap ng isang tao ang kanyang kapitbahay at ito ay wala, sinasabi niya, "nasaan ang ating kapatid?" sumasagot ang ilang mga tao at sinasabi nilang, "wala siya, nandoon siya sa gilid ng bukid, kumukuha ng kababbuy."

Hanggang sa pangalanan ng mga tao ang gilid na iyon ng Kababbuyan. Pati ang buong lugar kung saan ito matatagpuan ay tinawag ding kababbuyan. Nang lumaon ay tinawag nila itong Cababuyan.

Si Aguinaya na Mapili

Sa pook ng Cababuyan nakatira ang isang dalaga na nagngangalang Aguinaya. Siya ay napakaganda at mayaman. Maraming mga binata ang nagtangkang ligawan siya.

Isang araw, narinig ng isang bayawak sa Namulditan na nagngangalang dulnuan ang pagiging mapili ni Aguinaya sa mapapangasawa.

*****

Editorial Team

Editor-in-Chief: Alvin B. Punongbayan

Associate Editor: Andro M. Bautista

Managing Editor: Raymart O. Basco

Web Editor: Nikko C. Panotes

Manuscript Editors / Reviewers:

Chin Wen Cong, Christopher DC. Francisco, Camille P. Alicaway, Pinky Jane A. Perez, Mary Jane B. Custodio, Irene H. Andino, Mark-Jhon R. Prestoza, Ma. Rhoda E. Panganiban, Rjay C. Calaguas, Mario A. Cudiamat, Jesson L. Hero, Albert Bulawat, Cris T. Zita, Allan M. Manaloto, Jerico N. Mendoza

*****

*****

Alyon Dulnuan di, "aga ta ume ya ta ume tigon hi Aguinaya."

Hidin mangnge Dulnuan munpae Cababuyan on ginogod nay kittay hi adol on inhable na hiway hapang. Inggana dumatong ad Cababuyan ya nunbalin i han ma-abla an lalai. Ot e mi' halud hi balen da Aguinaya ya pininhod Aguinaya hiyana. Ni'hapit hi Dulnuan hiway aamod Aguinaya ot mun-ahhawa da.

Ohan algo ya alyon Dulnuan di umanamut da ad Namulditan ta ume da tigon nan aamod Dulnuan.

Hidin mangmangnge da way dalan on adanadani on inalin Dulnuan di, "Haddona' ta ume ya umibhu."

De mannot gayam an ume na ih-ihhu'lub din ginogo-gogod na an adol na. aggen pinagan-anun Aguinaya nan ma-maat. Inggana din dimmatong da ad Namulditan ya nunbalin hi atatakut an onngal an banniya nan mabla an hi Dulnuan. Timmakut hi Aguinaya ot bumtik kuma mu den inhakmal nan banniya hiya. Inaminul na ot hidiye pogpog di biyag Aguinaya.

Sabi niya sa kanyang sarili, "pupuntahan ko si Aguinaya."

Habang naglalakad si Dulnuan na isang bayawak papuntang Cababuyan, hinihiwa niya at tinatanggal ang ilang parte ng kanyang katawan at isinasabit sa madadaan niyang puno. Pagdating niya sa Cababuyan ay bigla siyang naging isang makisig at matipunong binata. Pinuntahan niya at niligawan si Aguinaya. Hindi naman siya nabigo dahil nahumaling at minahal agad siya ni Aguinaya. Nakipag-usap si Dulnuan sa magulang ni Aguinaya at sila ay nag-asawa.

Isang araw, sinabi ni Dulnuan na uwi sila ni Aguinaya sa Namulditan para makita ang mga magulang ni Dulnuan. Habang naglalakad sila papuntang Namulditan ay palaging nagpapaalam si Dulnuan kay Aguinaya na umihi. Ang hindi alam ni Aguinaya ay kinukuha pala ni Dulnuan ang iniwan niyang parte ng kanyang katawan at ibinabalik ulit sa katawan. Hindi napansin ni Aguinaya ang ginagawa niya. Hanggang sa makarating sila sa Namulditan ay biglang naging isang nakatatakot na bayawak ang makisig na si Dulnuan. Nagulat at natakot si Aguinaya pero hindi na siya nakatakbo dahil bigla siyang sinakmal ng bayawak.

*****

Editorial Team

Editor-in-Chief: Alvin B. Punongbayan

Associate Editor: Andro M. Bautista

Managing Editor: Raymart O. Basco

Web Editor: Nikko C. Panotes

Manuscript Editors / Reviewers:

Chin Wen Cong, Christopher DC. Francisco, Camille P. Alicaway, Pinky Jane A. Perez, Mary Jane B. Custodio, Irene H. Andino, Mark-Jhon R. Prestoza, Ma. Rhoda E. Panganiban, Rjay C. Calaguas, Mario A. Cudiamat, Jesson L. Hero, Albert Bulawat, Cris T. Zita, Allan M. Manaloto, Jerico N. Mendoza

*****

*****

Hi Bugan ya nan Baket

Hi Bugan ya oh-ohan inbabalen da Dulnuan I Aguinaya. Abiga-bigat on imme habal da Bugan. Ohan algo ya namangulun umanamut hi Bugan. Hidin abangngadan Bugan ya ninomnom na ni' an ume munhawhawwangan. Hidin mundaldallanan hiyana ya dinatngana han nunhappang an dalan. Nan ohan dalan ya mumpakannawan ya nan oha ya mumpakannigid. Munnomnomnom hi umayana ya pinilinay kannigid. Hidin aganay dallan ya wada dinatnganan ohan bale. Munnomnomnom hi Bugan ot e mun kulkug, ya inbughulan han baket. Mun am-amlong nan baket din tinigona Bugan ot ayaganat humgop. Hidin hinumgop hi Bugan ya tinigo nan dakol mihaang an makan ya nahimong nay bale da ya ammod na. Hidin mahimbatangan ya binaal nan baket hi Bugan an ume humagub hi wa'el. Hidin

Nilunok siya nito at ito ang naging katapusan ng buhay ni Aguinaya.

Si Bugan at ang Matandang Babae

Si Bugan ay iisang anak nina Dulnuan at Aguinaya. Araw-araw ay pumupunta silang mag-anak sa bukid para magtrabaho. Isang araw, naunang umuwi si Bugan sa kanilang bahay. Habang pauwi siya ay hindi niya namalayan na nakarating siya sa isang lugar na may dalawang daan. Isang pakanan at isang pakaliwa. Nag-isip siya kung saan siya dadaan at naisip niyang sa kaliwa na lang, habang naglalakad siya ay nakakita siya ng isang bahay. Nag-isip siya bago kumatok. Nang kumatok siya ay pinagbuksan siya ng isang matandang babae. Masaya siyang tinanggap ng matanda at pinapasok sa loob ng bahay niya. Noong pumasok si Bugan ay nakita niyang maraming mga lulutuing pagkain kaya nakalimutan niya ang bahay at magulang niya. Nang sumapit ang hapon ay inutusan ng matanda si Bugan na umigib ng tubig sa batis. Habang umiigib si Bugan sa batis ay may narinig siyang isang tinig.

*****

Editorial Team

Editor-in-Chief: Alvin B. Punongbayan

Associate Editor: Andro M. Bautista

Managing Editor: Raymart O. Basco

Web Editor: Nikko C. Panotes

Manuscript Editors / Reviewers:

Chin Wen Cong, Christopher DC. Francisco, Camille P. Alicaway, Pinky Jane A. Perez, Mary Jane B. Custodio, Irene H. Andino, Mark-Jhon R. Prestoza, Ma. Rhoda E. Panganiban, Rjay C. Calaguas, Mario A. Cudiamat, Jesson L. Hero, Albert Bulawat, Cris T. Zita, Allan M. Manaloto, Jerico N. Mendoza

*****

*****

humhumgub hi Bugan ya wada han immali. Munliggu-liggu Bugan ya maid natigona tagu. Nadai-dai bo ya immali bo diye. Kimmaynit hi Bugan din inyudhung na y ate tinnigo na han allama hiway hukina na an humhummapit.

Alyon nan allamay, "umanamut a ot an unga te hi indandani ya ihang daa ya inan daa hiway baket."

Ina'apon nan allama nan at-atton nan baket hiway mahmahhawwal an tatagu bale na.

Timmakut hi Bugan ngem alyonay, "indani ta umanamuta." Hidin indatongna nan hinagub na ya alyon bon nan baket, "ma-a ta eka mangayiw hi muyung ta mun apuy ta munhang ta anon. Ot ume bo mangayiw hi Bugan ya wada bo han immali. Munliggu-liggu bo Bugan ya tinnigo na han hamuti an humhummapit ya alyon bon nan hamuti di, "umanamut a Bugan te ihang daa man ya inan daa way baket."

Ot alyon bon Bugan an munnomnom di, "om indani ta magawida."

Ot hidin inyanamut Bugan nan kinayiw na ya alyon nan baket di munhod hi Bugan ta ihang nay anon da ot hidin nalutu ya inyaganah Bugan.

Luminga-linga siya para makita kung sino ang nagsalita pero wala siyang nakita. Muling may nagsalita hanggang sa nagulat siya dahil ang alimango pala sa may paanan niya ang nagsasalita.

Sabi ng alimango, "umuwi ka Bugan sa inyo dahil mamaya iluluto at kakainin ka ng matanda."

Kinuwento ng alimango ang ginagawa ng matanda sa mga naliligaw na tao sa bahay niya.

Natakot si Bugan pero sinabi niyang, "huwag kang mag-alala at uuwi ako. Nang makauwi siya sa bahay ng matanda ay inutusan ulit siya nito, "kumuha ka ng panggatong sa gubat para makapagluto na tayo ng hapunan. Sumunod si Bugan. Nang nandoon na siya ay biglang may nagsalita muli. Luminga-linga rin siya hanggang sa makita niya ang isang ibon na nagsasalita. Sabi ng ibon, "umuwi ka na lang Bugan dahil iluluto at kakainin ka lang ng matanda."

Sumagot si Bugan habang nag-iisip at sinabing, "Oo pagbalik ko doon, uuwi ako."

Noong inuwi ni Bugan ang mga panggatong ay sinabi ng matanda na maghintay siyang maluto ang pagkain para makakain na sila. Nang maluto ay tinawag niya si Bugan. Naalala ni Bugan ang sinabi ng alimango

*****

Editorial Team

Editor-in-Chief: Alvin B. Punongbayan

Associate Editor: Andro M. Bautista

Managing Editor: Raymart O. Basco

Web Editor: Nikko C. Panotes

Manuscript Editors / Reviewers:

Chin Wen Cong, Christopher DC. Francisco, Camille P. Alicaway, Pinky Jane A. Perez, Mary Jane B. Custodio, Irene H. Andino, Mark-Jhon R. Prestoza, Ma. Rhoda E. Panganiban, Rjay C. Calaguas, Mario A. Cudiamat, Jesson L. Hero, Albert Bulawat, Cris T. Zita, Allan M. Manaloto, Jerico N. Mendoza

*****

*****

Ninomnom Bugan nan inalin nan allama ya nan hamuti ot alyona nomnom nan umanamut hiyana. Nunpakadah way baket an ume umihbu ot lumi'od hi way bale ya nunhiglay takut na te tinnigo na han natnatping an tutungal di tatagu. Pilmiy gayonggong Bugan hiyanan ninomnom nan umanamut. Immali han batu ya alyonan Bugan "gal-am an umanamut te ihang daa way baket. Bumtik at ha-oy ukod way baket." Munul-ulle Bugan ot din dimmawi ya mamtik an umanamut.

Nadai-dai ya inalyan nan baket hi Bugan ta humgop ya simmongbat nan batu, "Indani ten imubhuwa' pay te." Nada'i dai boy a immaliy baket, "humgop amo ta mangan," de mannot an inahagana nay in-init nan liting an pangihanganan Bugan. Agga-agan Bugan hi anamut ya nan batuy um-umalli.

Alyon nan batuy, "indanit ipattulu' pantalon u."

Nadai-dai bo ya alyon bon nan baket, "ot humgop a bo Bugan ta mangan." Lo'tat ya immengley baket ot ena tigon hi Bugan ya maid an ammuna nan batun mun paypaytu'. Bimmungot di baket ya

at ng ibon at sinabi niya sa sariling uuwi siya. Hindi siya nagpahalata sa matanda at nagpaalam siya na umihi. Pumunta siya sa likod ng bahay at nagulat siya dahil sa mga buto at bungo ng tao na nakita niya. Takot na takot si Bugan kaya naisip niyang umuwi. May lumapit na bato sa kanya at sinabing, "umuwi ka na dahil iluluto ka ng matanda at ako ng bahala sa kanya." Marahang naglakad si Bugan hanggang sa nakalayo at tumakbo pauwi.

Mayamaya ay tinawag ng matanda si Bugan. Sumagot ang bato at sabi, "mamaya at umihi pa po ako."

Mayamaya na naman ay tinawag siya ng matanda habang nagpapakulo ng mainit na tubig para mapaglutan kay Bugan.

Samantala, takbo nang takbo si Bugan pauwi habang ang bato ang sumasagot sa matanda. Sabi ng bato, "mamaya at itataas ko ang aking pantalon." Mayamaya na naman ay tinawag siya ng matanda, "pumasok ka na Bugan at kakain na tayo." Tumalon-talon ang baton a parang taong naglalakad. Hanggang sa hindi na makapaghintay ang matanda kaya siya ay lumabas, hindi niya nakita si Bugan ngunit nakita niya

*****

Editorial Team

Editor-in-Chief: Alvin B. Punongbayan

Associate Editor: Andro M. Bautista

Managing Editor: Raymart O. Basco

Web Editor: Nikko C. Panotes

Manuscript Editors / Reviewers:

Chin Wen Cong, Christopher DC. Francisco, Camille P. Alicaway, Pinky Jane A. Perez, Mary Jane B. Custodio, Irene H. Andino, Mark-Jhon R. Prestoza, Ma. Rhoda E. Panganiban, Rjay C. Calaguas, Mario A. Cudiamat, Jesson L. Hero, Albert Bulawat, Cris T. Zita, Allan M. Manaloto, Jerico N. Mendoza

*****

nunbalin hi Kabbakab. Nunhiglay bohól na ot pudugonay Bugar.

Dimmatong hi Bugar hi bale da ot iba'ag nan da inana i ama nan dinatngana. Alyon Dulnuan, "inakhupam ne han an umallilaw, bay-am ta haddon taun umali." Ot baalon Dulnuan nan tuud, "tuud, tumagge tagge a ten tuwe man han Kabbakab." Ya timagge tagge nan tu'ud. Nun init boy Aguinaya hi liting. Nadai-dai ya dimmatong nan baket an atatakut di tigo na. Inidon nan baket way duke-duken tu'ud ot alyona, "on wahna Bugar, ipalahun yu ta ano." Inalan Dulnuan di batu ot ibkah na ot alyonay, "taangom ta ibka' nan ulun Bugar." Niknah toon nan baket di batu. Inalan pay bon Dulnuan nan hahanggap, dalu ya uuwa na ot alyona boy, "taangom pay bo ta ibka' di adol Bugar an natogtog." Tinaang bon nan baket ot miknah too na nan inibkan Dulnuan. Nun aatbong too ya putu na. Limmuwag di liting an inpa-init Aguinaya ya ot ihipyat na ot alyonay, "haddom tun dalan Bugar ta inumom." Nahiptayan di baket ot mun aluluphuan ot mun-ulullen nate.

Nabiggat ot iudhung da Bugar ya wahdi nan baket an naatteyan. Binaal bon Dulnuan nan tu'ud ta

ang isang bato na patalon-talon. Nagalit siya kaya hinabol niya si Bugar.

Nakarating si Bugar sa kanilang bahay at sinumbong niya sa kanyang mga magulang ang nakita. Sabi ni Dulnuan, "isa iyong multo na nagpapanggap na isang matanda. Huwag kang mag-alala at hihintayin natin siya." Inutusan ni Dulnuan ang poste ng bahay, "poste, tumaas ka nang tumaas dahil may paparating na Kabbakab." At tumaas nang tumaas ang poste ng bahay. Si Aguinaya naman ay nagpakulo ng tubig. Mayamaya ay dumating ang matanda na nakakatakot ang itsura. Bigla itong humawak sa poste at sibaing, "kung nandiyan si Bugar, palabasin niyo siya at kakainin ko." Kumuha si Dulnuan ng malaking bato at sinabing, "ibuka mo ang bibig mo at ihuhulog ko ang ulo ni Bugar." Sumunod naman ang matanda kaya tumama ito sa kanyang bibig. Kinuha rin ni Dulnuan ang kutsilyo at itak at sinabing, "ibuka mo ulit ang bibig mo at itatapon ko ang katawan ni Bugar." Sumunod ulit ang matanda kaya tinaman ito sa bibig at tiyan. Noong kumulo ang tubig ay sinabi ni Aguinaya, "isasaboy ko ang dugo ni Bugar, inumin mo." Nasabuyan ang matanda kaya naluto at unti-unting namatay sa init.

*****

Editorial Team

Editor-in-Chief: Alvin B. Punongbayan

Associate Editor: Andro M. Bautista

Managing Editor: Raymart O. Basco

Web Editor: Nikko C. Panotes

Manuscript Editors / Reviewers:

Chin Wen Cong, Christopher DC. Francisco, Camille P. Alicaway, Pinky Jane A. Perez, Mary Jane B. Custodio, Irene H. Andino, Mark-Jhon R. Prestoza, Ma. Rhoda E. Panganiban, Rjay C. Calaguas, Mario A. Cudiamat, Jesson L. Hero, Albert Bulawat, Cris T. Zita, Allan M. Manaloto, Jerico N. Mendoza

*****

humikdod. Himmikdod nan tu'ud ot ume da ilubu' nan adol nan baket. Nipalpun diye ya adi mo oggan e munhawwangan hi Bugan nu umanamut.

Hi Kindipan ad Cababuyan

Hidin nadne ya wada han tagun ngay ngadana na ya Kindipan. Hiya ya i Cababuyan. Ohan algo ya nitnud hiya way ngumayo. Da diyen ngumayo ya inipluy da paed Bannawol an e manama' hi patayon da. Hidin dimmatong da ad Bannawol ya binta' dida way ngumayo hidi. Gapu ta dakdakkol day i-Banawi ya nabukal da Kindipan gte oh-ohha da. Waeha on mamtik an emi pa'e mu nan udum eya naakhupan da ot punpate da dida. Hi Kindipan e ya binumtik ot e mipae hi way mamuyung. Gaput aggena innilay awwahona ya nipapae inggana ot mahimbatangan. Nalikna nan waday mundaldallanan dandani nipa-ayana.

Kinaumagahan ay nakita nina Bugan ang bangkay ng matanda sa baba ng kanilang bahay. Inutusan ni Dulnuan ang poste na bumaba. Bumaba ang poste ng bahay at kinuha ni Dulnuan ang bangkay. Inilibing niya ito. Simula noon ay hindi na naglalakwatsa si Bugan kapag pauwi sa bahay nila.

Si Kindipan sa Cababuyan

Noong unang panahon, may isang taong nagngangalang Kindipan. Siya ay taga-Cababuyan. Isang araw, sumama siya sa mga mamumugot. Ang mga mamumugot ay tumungo sa Banawe upang maghanap ng pupugutan. Noong nakarating sila sa Banawe ay may mga nakaabang na mga mamumugot doon. Dahil mas marami ang mga taga-Banawe kaysa sa kanila, sila ay tumakas at nagkahiwa-hiwalay. Sa kasamaang palad, ang ilan sa kanila ay naabutan at napatay. Si Kindipan ay tumakbo at nagtago sa gubat. Dahil hindi niya alam ang pupuntahan, nanatili siya sa pinagtataguan hanggang mag dapit hapon.

*****

Editorial Team

Editor-in-Chief: Alvin B. Punongbayan

Associate Editor: Andro M. Bautista

Managing Editor: Raymart O. Basco

Web Editor: Nikko C. Panotes

Manuscript Editors / Reviewers:

Chin Wen Cong, Christopher DC. Francisco, Camille P. Alicaway, Pinky Jane A. Perez, Mary Jane B. Custodio, Irene H. Andino, Mark-Jhon R. Prestoza, Ma. Rhoda E. Panganiban, Rjay C. Calaguas, Mario A. Cudiamat, Jesson L. Hero, Albert Bulawat, Cris T. Zita, Allan M. Manaloto, Jerico N. Mendoza

*****

*****

Da diyen i-Bannawol ya iningoh day panapit di i-Cababuyan ta alyon da ta humawwang hi Kindipan an nipa'e ot alyon day, "ibba ay bumuduh a way nipa'ayam ot wahtu amin iibam." Inmatunna Kindipan nan punhapihapit da an bokon aya i-Cababuyan hiyanan agge himhimmawwang inggana ot mahilong. ot uamanamut da nan ngumayon di i-Bannawol. Nadai-dai ya naliknana an um-umannamut da diyen immali.

Hi agge nunbayag ya wada han tinnigon Kindipan an gelew an munbalay ikul na. Tinnud na diyen gelew ya dimmatong hiya boble da ad Cababuyan. Nipalpun diye ot adi oggan mitnud hi Kindipan hiway ngumayo.

Hi Lappu

Wada han tagu an ngay ngadana ya Lappu. Wae ta hilong on e nanawang hi Lappu hi muyung. Ohan hilong ya kimmayat hiyana way Balluha ta manawang hi littalit. Hidin manmannawang, ya dingngol na han mungalgadut. In-udhung na ya

Naramdaman niyang may mga naglalakad-lakad malapit sa pinagtataguan niya.

Ginaya ng mga taga-Banawe ang pananalita ng mga taga-Cababuyan baka sakaling lumabas ai Kindipan na nagtatago. Sabi nila, "kapatid, lumabas ka, nandirito kaming mga kapatid mo." Napansin ni Kindipan iba ang indayog ng pananalita ng nagsalita kaya hindi siya lumabas sa pinagtataguan hanggang gumabi. Mayamaya ay naramdaman niyang pauwi na ang mga mamumugot ng Banawe dahil pahina nang pahina ang kanilang boses.

Hindi nagtagal, nakakita si Kindipan ng daga na umiilaw ang buntot. Sinundan niya ang daga hanggang sa makarating siya sa kanilang bayan sa Cababuyan. Mula noon, hindi na muling sumama si Kindipan sa mga mamumugot.

Si Lappu

May isang tao na nagngangalang Lappuh. Gabi-gabi, pumupunta siya sa gubat upang manghuli ng paniki. Isang gabi, umakyat siya sa puno ng Balluha upang manghuli. Habang nag-aabang ng huhuliin, nakarinig siya ng kaluskos. Nang tumingin siya sa baba,

*****

Editorial Team

Editor-in-Chief: Alvin B. Punongbayan

Associate Editor: Andro M. Bautista

Managing Editor: Raymart O. Basco

Web Editor: Nikko C. Panotes

Manuscript Editors / Reviewers:

Chin Wen Cong, Christopher DC. Francisco, Camille P. Alicaway, Pinky Jane A. Perez, Mary Jane B. Custodio, Irene H. Andino, Mark-Jhon R. Prestoza, Ma. Rhoda E. Panganiban, Rjay C. Calaguas, Mario A. Cudiamat, Jesson L. Hero, Albert Bulawat, Cris T. Zita, Allan M. Manaloto, Jerico N. Mendoza

*****

*****

tinnigo na han Kabbakab an muli'li'odan hi nan puun nan Balluha an kinayat na. Alyon nan kabbakab, "Lappun pumhod, oghom nan tinawang mu Lappu." Ya timmakut hi Lappu. Pinlag nay bungan nan Balluha ot ibalnuna ot alyonay, tayya nan tinawang u, haddom ta alam." Ot tagtaggon nan Kabbakab an ena hamaon nan inbalnun Lappu. E dumayyuh Lappu ya nabangngad nan Kabbakab ot atikitikid bo. Ot alana moy tawang na ot ibiyabiyad na ot ibalnuna. Alyonay "hadom tun tinawang ut ibalnu." Ya tinagtag bon nan Kabbakab an tinnud nay inbalnun Lappu. Ada'uda'ul hi Lappu ot puntagtag nan mamtik. Mange po nan Kabbakab an hamaonay tinawang Lappu mu den inakhupanay tawang ya ammunu. Ya tinigona Lappu an mamtik ot pudugona. Nunpuddug da ot akhupana Lappu, gamhutona ya nan taluwan Lappuy nagamhut. Agan Lappu butibutik ya inakhupana han bale ot munkulkug ya inbughulan han binabayi. Alyonay "ipa'eya pe ten tuwe man han Kabbakab an punpuduga." Alyon na binabayi iggawa da hiyana way aloan. Dimmatong di Kabbakab an munbalay mata na ot ikokona way bale ot tod onay putun Lappu ya kimmaynit hi Lappu ya nabkah igid. Ot tod on bon nan

ay nakakita siya ng isang Kabbakab na naglilibot sa puno na inakyat niya. Sabi ng Kabbakab, "Lappu pumhod, ibaba moa ng hinuli mo." Biglang natakot si Lappu kaya pumitas siya ng bunga ng Balluha at inihagis sabay sabing, "kunin mo at ihahagis ko." Tumakbo ang kababbakab para hanapin ang inihagis ni Lappu. Bababa n asana siya ngunit nakabalik ang Kabbakab kaya umakyat muli siya. Kinuha niya ang panghuli at hinagis nang ubod lakas sabay sabing, "kunin mo ang hinuli ko at ihahagis ko. Tumakbo na naman ang Kabbakab upang kunin ang inihagis niya. Agad bumaba si Lappu at tumakbo palayo habang hinahanap ng Kabbakab ang inihagis niya ngunit wala itong nakitang paniki kundi ang panghuli lamang. Nakita niyang tumatakbo si Lappu kaya agad niyang hinabol. Naghabulan sila hanggang sa maabutan niya ito, hinablot niya si Lappu ngunit ang balutan niya ang nakuha niya. Tumakbo nang tumakbo si Lappu hanggang sa may marating siyang bahay. Kumatok siya at pinagbuksan ng mga kababaihan. Sabi niya," itago niyo ako dahil hinahabol ako ng isang Kabbakab." Pinagitnaan siya ng mga kababaihan sa higaan upang maitago sa humahabol sa kanya. Dumating ang Kabbakab na umiilaw ang mata at

*****

Editorial Team

Editor-in-Chief: Alvin B. Punongbayan

Associate Editor: Andro M. Bautista

Managing Editor: Raymart O. Basco

Web Editor: Nikko C. Panotes

Manuscript Editors / Reviewers:

Chin Wen Cong, Christopher DC. Francisco, Camille P. Alicaway, Pinky Jane A. Perez, Mary Jane B. Custodio, Irene H. Andino, Mark-Jhon R. Prestoza, Ma. Rhoda E. Panganiban, Rjay C. Calaguas, Mario A. Cudiamat, Jesson L. Hero, Albert Bulawat, Cris T. Zita, Allan M. Manaloto, Jerico N. Mendoza

*****

*****

Kabbakab ya nabka bo Lappu bahhel na. Alyon nan Kabbakab, "Lappun pumhod, hadom nan tinawang mu, Lappu. On initdo' nan Kabbakab ingganah agge na natigo an mun abigat mo gayam. Minangmang nan binabayi an nadilagan han onngaongngal an ta'le ot gattobon day panto ya naipit ot maputul ta'len nan Kabbakab. Muntinagtag nan kabbbakab an mamtik din tinnigonan napatal. Bumangon da Lappu ot tigon da nan naipit way panto ya inakhupan da han hapang di kayiw hiway panto. Ma-id mo nan Kabbakab ot nipalpun diye ya adi mo oggan e manawang hi Lappu way hilong. Hituwey a'apon Lappu.

Nan Kabbakab

Ohan hilong ad Cababuyan ya wada han opat an tatagu an enun adug hi liting. Hidin umaliy inlo' da tuwen tatagu ya alyon day, "etau ta etau mo malo' ot wan maphop mot un liting."

ipinasok ang kamay sa loob ng bahay. Bahagya niyang hinawakan ang tiyan ni Lappu. Dahil sa gulat ay bigla siyang tumalon papunta sa gilid. Inulit na naman ng Kabbakab habang sinasambit ang mga katagang, "Lappun pumhod, hintayin ang hinuli mo." Paulit-ulit na hinahawakan ng Kabbakab si Lappu hanggang sa hindi niya napansin na umaga na pala. Nakita ng mga babae ang kamay niya kaya bigla nilang hinila ang pintuan. Naipit at naputol ang kamay ng Kabbakab. Nakita nitong umaga na kaya tumakbo paalis. Bumangan sina Lappu upang tingnan kung ano iyong naipit sa pintuan at nakita nila ang isang tangkay ng puno. Wala na ang Kabbakab kaya magmula noon ay hindi nanghuhuli ng paniki si Lappu kapag gabi.

Ang Kabbakab

Isnag gabi sa Cababuyan ay may apat na taong pumunta sa bukid upang bantayan ang tubig na pumupunta sa palayan. Nang inantok sila ay naisip nilang umuwi. "Marami na siguro itong tubig sa bukid, pwede na tayong umuwi."

*****

Editorial Team

Editor-in-Chief: Alvin B. Punongbayan

Associate Editor: Andro M. Bautista

Managing Editor: Raymart O. Basco

Web Editor: Nikko C. Panotes

Manuscript Editors / Reviewers:

Chin Wen Cong, Christopher DC. Francisco, Camille P. Alicaway, Pinky Jane A. Perez, Mary Jane B. Custodio, Irene H. Andino, Mark-Jhon R. Prestoza, Ma. Rhoda E. Panganiban, Rjay C. Calaguas, Mario A. Cudiamat, Jesson L. Hero, Albert Bulawat, Cris T. Zita, Allan M. Manaloto, Jerico N. Mendoza

*****

INSTABRIGHT e-GAZETTE

ISSN: 2704-3010

Volume VI, Issue III

February 2025

Available online at <https://www.instabrightgazette.com>

Hidin umanamut da ya wada han tinnigo dan onngga-ongngal an tagu an mangmangngali awadan da an mun balay mata na.

Immali nan oha ya alyonay, "bokon sa met tagu te nganu on pun iyalinay bala."

Himmapit boy oha ya, "ay Kabbakab man ten onngga-ongngal an tagu."

Tinnigo dan timmukpa ya mumbala ya timmakut da ot muntinnagtag dan mamtik. Ya munipdug hidiyen Kabbakab. Mun apupulig da takut da mu den puntagtag da ot dumatong ihan bale ot mun kulkug da. Inbughul nan od bale ot iya'apo da nan tinigo da. Ot didinnongan da ya dingngol dan immablat bo nan Kabbakab ya alyona, "dan ayu, on nun aalo' ayun dagus te tanganu on ma'id ha al-ali?"

Dongdonglon dan ahi pepeyok di manu' an ay da timmakut. Didinnongan da latta ta gibgiboon da nu ume nan Kabbakab. Nada'ida'i ya dimminong day manu' ya ma'id ha al-ali. Ot alyon day wan imme mo ne.

Hi e-eleg nan balen awadan da ya wahdi han mundogoh an tagu. Hidi da-it nan bale ya ya wahdi bo han tagun mun adug hi liting. Hidin um-umbun ya

Habang pauwi sila ay may nakita silang Kabbakab na palapit sa kanila na umiilaw ang mata.

Sabi ng isa, "hindi naman ata tao iyon dahil umiilawa ang mata."

Sumagot ang isa, "Kabbakab naman ata kasi ang laki-laki."

Nakita nilang dumura ang Kabbakabng iyon ng baga. Bigla silang natakot kaya tumakbo sila pauwi. Sumusnod naman ang Kabbakab na hinabol sila. Nakarating sila sa isang bahay at agad kumatok. Pinapasok naman agad sila dahil sinabi nilang hinahabol sila ng Kabbakab. Tahimik nilang pinakiramdaman ang paligid. Mayamaya ay naramdaman nilang may tao sa labas ng bahay. Sabi ng nasal abas, "nasaan kayo, tulog ba kayo agad, bakit walang nagsasalita?"

Narinig nilang nagising ang mga manok. Wala pa ring nagsasalita at patuloy silang nakiramdam. Hanggang sa maramdaman nilang wala na ang Kabbakab.

Sa di kalayuang bahay ay may isang maysakit. Sa tabi ng bahay ay may isang nagbabantay rin ng tubig para sa palayan. Habang siya nakaupo ay nakita niya ang Kabbakab na nagmamama. Kapag dumudura ito ay

*****

Editorial Team

Editor-in-Chief: Alvin B. Punongbayan

Associate Editor: Andro M. Bautista

Managing Editor: Raymart O. Basco

Web Editor: Nikko C. Panotes

Manuscript Editors / Reviewers:

Chin Wen Cong, Christopher DC. Francisco, Camille P. Alicaway, Pinky Jane A. Perez, Mary Jane B. Custodio, Irene H. Andino, Mark-Jhon R. Prestoza, Ma. Rhoda E. Panganiban, Rjay C. Calaguas, Mario A. Cudiamat, Jesson L. Hero, Albert Bulawat, Cris T. Zita, Allan M. Manaloto, Jerico N. Mendoza

*****

INSTABRIGHT e-GAZETTE

ISSN: 2704-3010

Volume VI, Issue III

February 2025

Available online at <https://www.instabrightgazette.com>

*****

minangmang na bo nan Kabbakab an mun momomma. Inbugha en nan Kabbakab tukpa na on munbala. Ya timmakut hidiyen mun adug hi liting ot mangan e munkulkug ihan bale ot ibughulan da. Alyon nay, "man tinnigo' han Kabbakab hi dola, ma-a yu e ta ihidip tau." Ot eda ihidip hiway tawa ya tinnigo da han mun momomma Kabbakab. Mangmangmangon da nu atona. Tigdiggon da ya nalpas an nun moma ot ume way balen nan mundogo an lalai. Nadai-dai ya wada han ginuyud na hiway bale an ay upla' an ay kayiw. Mangmangmangon da nan Kabbakab ya tinnigo dan mun daldallanan way banong an pinahona han ay kayiw. Inggana malimu nan Kabbakab.

Nabiggat ya na innilaan da an nate diyen lalain mundogo. Inya-apo nan nanigo way Kabbakab nan na-naat din hilong.

Nipalpun diye ya nan tatagu ad Cababuyan ya mamati dan waday Kabbakab an mangibtik hi linnawan di tagu.

Nan Nalmuwan di Lumuy

baga ang lumalabas. Biglang natakot ang nagbabantay kaya naghanap ng bahay na matutuluyan. Pinagbuksan naman siya kaya agad niyang sinabi ang nakita, "may nakita akong Kabbakab sa labas, hali kayo tignan natin." Sumulip sila sa bintana at nakita nga nila ang nagmamama na Kabbakab. Pinagmasdan nila ito para Makita ang gagawin. Pagkatapos magmama ay lumapit ang Kabbakab sa bahay ng maysakit. Mayamaya ay mayroon itong hinilang bagay na parang puno. Nakita nila itong umalis buhat ang hinilang bagay. Pinagmasdan nila ito hanggang sa mawala.

Kinaumagahan, nalaman nilang namatay ang maysakit na lalaki. Kinuwento ng mga nakakita ang mga pangyayari sa gabing iyon.

Simula noon ay naniniwala ang mga tao sa Cababuyan na may mga malalaking tao na nangunguha ng kaluluwa.

Ang Alamat ng Lumot

*****

Editorial Team

Editor-in-Chief: Alvin B. Punongbayan

Associate Editor: Andro M. Bautista

Managing Editor: Raymart O. Basco

Web Editor: Nikko C. Panotes

Manuscript Editors / Reviewers:

Chin Wen Cong, Christopher DC. Francisco, Camille P. Alicaway, Pinky Jane A. Perez, Mary Jane B. Custodio, Irene H. Andino, Mark-Jhon R. Prestoza, Ma. Rhoda E. Panganiban, Rjay C. Calaguas, Mario A. Cudiamat, Jesson L. Hero, Albert Bulawat, Cris T. Zita, Allan M. Manaloto, Jerico N. Mendoza

*****

*****

Hidin nabayag ya wada han ungunnga an hi Aguinaya an inbabalen Dulnuan. Hi Aguinaya ya wada han talake na an dalit an nunhiglay paminhod na. Naappinhod na diyen dalit ta panganganona.

Ohan algo ya e himbagub hi Aguinaya. Hidin e himmagub ya immaliy kakadwan Dulnuan hi bale da ot ihang nay talaken Aguinaya ta waha ipa ihdana i dida. Hidin immanamut hi Aguinaya ot hamaonay talakena ya inalin amanay inhang na. gaput pohpohdon Aguinaya diyen talakena ya bimmohol ot bum-on i ama na. Butikanay bale da ot aga-aggana eye. Ununuddona nan wa'el ot alyonay, wae ha tinnigo hi batu ya nunpa ukmuna' ot e hea ten hiya damdama an adiya pinhod i ama te ena inhang nan pinpinhod un talaken. Kumkumga Aguinaya an mangmangnge. Hidin natigon amanan ma'id hi hiya ya ena hinama'.

Un-unuddon Aguinaya nan wa'el ya inakhupana han onngal an batu ot alyonay, "batu, taangom ta anona te adiya pinpinhod i ama. Alyon nan batuy, "adi daa man anon i haon te tulang u amam." Ot ituluy mo bon Aguinaya an mundaldallanan ot

Noong unang panahon ay may isang batang babae na nanggangalang Aguinaya na anak ni Dulnuan. Mahal na mahal niya ang kanyang alagang dalit. Inaalagaan niya ito at palaging pinapakain.

Isang araw, umigib si Aguinaya ng tubig. Nang wala siya sa kanilang bahay ay dumating ang mga kaibigan ni Dulnuan. Naisipan ni Dulnuan na katayin ang alagang dalit ni Bugan at ipinaulam sa mga kaibigan niya. Nang makauwi si Aguinaya ay hinanap niya ang alaga ngunit hindi niya nakita. Tinanong niya ang kanyang ama at sinabi naman ng ama na iniluto niya ito. Hindi matanggap ni Aguinaya ang ginawa ng ama kaya siya ay nagalit at nagtampo. Umalis siya at tumungo sa ilog. Sinabi niya sa kanyang sarili na kapag may nakita siyang bato ay magpapakain siya rito dahil hindi siya mahal ng kanyang ama. Umiiyak siyang naglakad. Nakita naman ng kanyang ama na nawawala ang kanyang anak kaya hinanap niya ito.

Habang sinsundan ni Aguinaya ang tinutunguhan ng ilog ay may nakita siyang malaking bato at sinabi, "bato, kainin mo ako dahil hindi ako mahal ng aking ama." Sabi naman ng bato, "hindi kita

*****

Editorial Team

Editor-in-Chief: Alvin B. Punongbayan

Associate Editor: Andro M. Bautista

Managing Editor: Raymart O. Basco

Web Editor: Nikko C. Panotes

Manuscript Editors / Reviewers:

Chin Wen Cong, Christopher DC. Francisco, Camille P. Alicaway, Pinky Jane A. Perez, Mary Jane B. Custodio, Irene H. Andino, Mark-Jhon R. Prestoza, Ma. Rhoda E. Panganiban, Rjay C. Calaguas, Mario A. Cudiamat, Jesson L. Hero, Albert Bulawat, Cris T. Zita, Allan M. Manaloto, Jerico N. Mendoza

*****

*****

akhupana pay bo han duwan nun da'it an batu ot alyona way ohay, "batu, taangom e ta anona ten adiya pinhod i am ate pinaltina nan talaken u. himmapit nan batu ya alyonay, "adi daa man anon i haon te tulang u amam." Himmapit mo nan nan ohan batuy ya alyonay moy, "ot munduug amo ten tulang mu ama na ta ha'on di mangan i hiya."

Hi Dulnuan e po ya pilmiy danag na an ena hamhama'on hi imbabalenan hi Aguinaya. Dimmatong hiya way wa-el ya tinnigo han ongngal an batu ot mahmahana nu tinigon nan batu hi Aguinaya. Alyon nan batuy, "nala-u man ot ulupom tun wa'el ot maakhupam." Pun gal-an mon Dulnuan ta akhupana Aguinaya.

Hi Aguinaya e ya wahdin ihakmal mon nan batu. Mu hidin tinnigon nan batu an mangali Dulnuan ya naibago na mon inhakmal hi Aguinaya. Hidin ilugi nan ikalob ya mun aliy Dulnuan. Ngem ningamut an mikmikallob nan batu. Dimmatong hi Dulnuan ot ipudong nay ibu' Aguinaya. Munpapakaahi an taangon nan batu ta ibulana Aguinaya ngem ningamut an adin mon taangon nan batu. Umukayungan hi Dulnuan an og-ognanay ibu Aguinaya an agge naukmun.

pwedeng kainin dahil kamag-anak ko ang ama mo." Kaya nagpatuloy sa paglalakad si Aguinaya at muli siyang nakakita ng dalawang malaking bato. Lumapit siya sa unang bato at sinabing, "bato kainin mo ako dahil hindi ako mahal ng aking ama." Sumagot ang bato at sinabing, "hindi pwede dahil kamag-anak ko ang ama mo." Nagsalita ang ikalawang bato at sinabing, "kung gayon, tumallikod ka at ako na lang ang kakain sa kanya."

Samantala, si Dulnuan ay sobrang nababahala sa paghahanap sa anak. Noong makarating siya sa ilog ay nakita niya ang malaking bato at tinanong niya kung nakita nito si Aguinaya. Sabi ng bato, "dumaan siya dito bilisan mo at sundan mo itong daan ng ilog at maaabutan mo siya." Binilisan niya ang paglakad.

Si Aguinaya naman ay kakainin na ng bato. Ngunit nakita ng baton na paparating na si Dulnuan kaya bigla niyang sinakmal si Aguinaya. Nang isasara na ng bato ang bibig ay sumigaw si Dulnuan ngunit nagsasara na ang bato. Nakarating si Dulnuan at hinawakan ang buhok ni Aguinaya na hindi pa nalulunok. Nagmamakaawa siyang iluwa ang anak niya

*****

Editorial Team

Editor-in-Chief: Alvin B. Punongbayan

Associate Editor: Andro M. Bautista

Managing Editor: Raymart O. Basco

Web Editor: Nikko C. Panotes

Manuscript Editors / Reviewers:

Chin Wen Cong, Christopher DC. Francisco, Camille P. Alicaway, Pinky Jane A. Perez, Mary Jane B. Custodio, Irene H. Andino, Mark-Jhon R. Prestoza, Ma. Rhoda E. Panganiban, Rjay C. Calaguas, Mario A. Cudiamat, Jesson L. Hero, Albert Bulawat, Cris T. Zita, Allan M. Manaloto, Jerico N. Mendoza

*****

*****

Nipalpun diye ya nan ibu'Aguinaya an nabati ya dimmukke duke ot mi-mianud. Nala-uy algo ya tawon ya hidiyen ibu an dimmukke duke ya nun aakhat ot munbalin hi lumuy.

ngunit ayaw bumuka ng bato. Malungkot niyang hinaswakan ang buhok ng anak.

Magmula noon, ang buhok ni Aguinaya ay naiwang hindi nalunok. Humaba ito nang humaba at tinatangay ng agos ng tubig. Lumipas ang araw at taon, ang buhok na iyon ay humaba pa nang humaba, napigtas nang napigtas at naging lumot.

Nan Nalmuwan di Bungig ya Hiblot

Wada han tulun hina-agi an e nanganup. Nadhoman da ya inakhupan da han balen han ininna. Inayagan dida way ininna ta mangan da. Ot alyonay, "malmallok ayu ni' ta ihang u ha kanon tau."

Hidi an malmallok da nan munhina-agi ya munha-haang di ininna. Inyungyung na ot maehe-ehey angiw na an angangngiwana nan inha-ang na. Naalloan nan oha, nan oha e ya kulkuldidingngona ngem nan oha eya bimmangon an mangmangmangona nan at-atton nan ininna.

Ang Pinagmulan ng Bungig at Hiblot

May tatlong magkakapatid na nangaso. Sa kanilang pangangaso ay ginabi sila at nakakita ng maliit na bahay ng isang matandang babae. Tinawag sila ng matanda para kumain at sinabing, "matulog muna kayo at magluluto ako ng pagkain."

Natutulog ang tatlong magkakapatida at nagluluto ang matanda. Habang nagluluto ay nilalawayan niya ito. Mahimbing na natutulog ang isa sa mga magkakapatid kaya wala siyang kamalay-malay. Ang isa naman ay inaantok. Samantalang ang isa ay gising at pinapanood ang ginagawa ng matanda.

*****

Editorial Team

Editor-in-Chief: Alvin B. Punongbayan

Associate Editor: Andro M. Bautista

Managing Editor: Raymart O. Basco

Web Editor: Nikko C. Panotes

Manuscript Editors / Reviewers:

Chin Wen Cong, Christopher DC. Francisco, Camille P. Alicaway, Pinky Jane A. Perez, Mary Jane B. Custodio, Irene H. Andino, Mark-Jhon R. Prestoza, Ma. Rhoda E. Panganiban, Rjay C. Calaguas, Mario A. Cudiamat, Jesson L. Hero, Albert Bulawat, Cris T. Zita, Allan M. Manaloto, Jerico N. Mendoza

*****

*****

Hidin nalutu ya kalyon nan innina di,
"bumangon ayu ta mangan tau."

Nan nakalokan ya inagga-aggana kakan ta
hidiy nalpuwan nan tatagun nabungigan. Nan oha ya
wan niyag-agul di inagang na ot oh-ohhawona kanona
hiya nan hidiy nalpuwan nan tatagun nahiblotan. Nan
oha mohpen nanigo an naangiwan nan makan ya
agge nangan hiya nan hiyay nalpuwan nan tatagun
ma-id bungig ya hiblot da.

Hidin immanamut da ya wada han tinnigo da
an kayiw. Tomyohon nan ohan nabungigan hidiyen
kayiw ya nadai-dai ya nate.

Ida diyen duwan nangan way inangiwan nan
ininna di nalpuwan nan tatagun waday bungig ya
hiblot na.

Nan Nalmuwan nan Ngadan nan payon Biggi

Noong maluto ang pagkain, sinabi ng matanda,
"gumising kayo at kakain na tayo."

Bumangon sila at kumain. Iyong natulog nang
mahinbing ay kumain nang marami kaya sa kanya
nagmula ang mga taong may bungig. Iyong isa naman
ay kumain naman ng kaunti sapagkat hindi siya
masyadong nagutom at sa kanya nanggaling ang mga
taong may hiblot. Ang isa naman na nakakita sa ginawa
ng matanda ay hindi nakakain kaya sa kanya nagmula
ang lahi ng mga taong walang bungig at hiblot.

Nang pauwi ang magkakapatid ay nakakita sila
ng isang mayabong na puno. Pinuna ito ng isang may
bungig. Mayamaya ay biglang namatay ang puno.

Sa dalawang magkapatid na kumain ng
nilawayan ng matanda nanggaling ang lahi ng mga
taong may bungig at hiblot.

Ang Pinagmulan ng Pangalan ng Bukid na Biggi

*****

Editorial Team

Editor-in-Chief: Alvin B. Punongbayan

Associate Editor: Andro M. Bautista

Managing Editor: Raymart O. Basco

Web Editor: Nikko C. Panotes

Manuscript Editors / Reviewers:

Chin Wen Cong, Christopher DC. Francisco, Camille P. Alicaway, Pinky Jane A. Perez,
Mary Jane B. Custodio, Irene H. Andino, Mark-Jhon R. Prestoza, Ma. Rhoda E. Panganiban, Rjay C. Calaguas,
Mario A. Cudiamat, Jesson L. Hero, Albert Bulawat, Cris T. Zita, Allan M. Manaloto, Jerico N. Mendoza

*****

*****

Ihan ohan boble ad Bitu ya wada han naallawan payo. Hidiyen. Dakko-dakkol di tatagun emun payo hidi. Wae ta tinummol nan page on mag on nate. Ta hidiye e gayam ya wada han ongnga-ongngal an bigi an e mangangan hiway tummol an page.

Mipalpu din ma-id tumagu an page idiyen payo te kano-kanon nan ongal an bigi ya ma-id mo ha oggan muntanom idiyen payo.

Gapun diye an na-naat ot pangadanan da diye an payo hi ad Bigi. Din nange algo ya tawon ya kinali dan Biggi.

Hi Dulnuan hi ad Lobong

Hidi din kanaman ya wada han boble ad Hingyon an kalyon day Lobong. Hidiyen lobong ya waday boble ad dalam.

Sa isang lugar sa Bitu ay may isang napakalawak na bukid. Marami sa mga tao ang nagtatanim ng palay sa bukid na iyon. Ang nakagugulat sa pagtatanim nila ay kapag tumutubo ang mga pananim ay namamatay. Iyon pala ay kinakain ito ng isang malaking bigi (uod).

Magmula ng nakikita ng mga magsasaka na walang tumutubo sa bukid na iyon dahil kinakain ito ng malaking bigi (uod) ay wala ng nangahas na magtanim doon.

Dahil sa mga pangyayaring iyon ay pinangalanan nilang Bigi ang malawak na bukidna iyon. Nang lumaon ay tinawag nila itong Biggi.

Si Dulnuan sa Lobong

Noong unang panahon ay may isang lugar sa Hingyon na sinasabing Lobong. Ang lugar na iyon ay matatagpuan sa ilalim ng tubig.

*****

Editorial Team

Editor-in-Chief: Alvin B. Punongbayan

Associate Editor: Andro M. Bautista

Managing Editor: Raymart O. Basco

Web Editor: Nikko C. Panotes

Manuscript Editors / Reviewers:

Chin Wen Cong, Christopher DC. Francisco, Camille P. Alicaway, Pinky Jane A. Perez, Mary Jane B. Custodio, Irene H. Andino, Mark-Jhon R. Prestoza, Ma. Rhoda E. Panganiban, Rjay C. Calaguas, Mario A. Cudiamat, Jesson L. Hero, Albert Bulawat, Cris T. Zita, Allan M. Manaloto, Jerico N. Mendoza

*****

*****

Ohan algo ya ahi tatayyapan day mangayyuding ad Lobong. Tinigo da han hi Dulnuan hiway liting ot itayap da. Hidin kumhop da way luta ot iwalin da hiya. Hiya bo an wada han mundaldallanan an baket ya dingngol na han munkoga an unga. Ena hinamak ya inakhupana Dulnuan. Inawit na ot punbalinona inababalena.

Hidin immong-ongngal hi Dulnuan ya nunhigla di binla na. Dingngol di ka boboble kinabla na. gapu binlan Dulnuan ya kabiga-bigat on mangey tatagu balen da Dulnuan ta mungotad da.

Ohan algo ya tinnigo Aliguyun ad Gonhadan an munpunbat day hinaggona ot mahmahana nu danay umayan da. Alyon han ohay, "man ume mi tigon han makkabla an hi Dulnuan."

Munnomnomnom hi Aliguyun ot kalyonay ume ta ume na tigon. Makak hiya ot munbat. Dimmatong hi boblen da Dulnuan ot ukatonay hanggap na ot ena ot pi bo punpate na nan munpunbango way bango. Tinnigon nan tatagu ot eda iba-ag i Dulnuan.

Isang araw, may mga mangayyuding na lumilipad-lipad sa Lobong. Nakita nila ang batang si Dulnuan kaya kinuha nila siya at inilipad. Noong pababa ang mga mangayyuding sa lupa ay iniwan nila ang bata. Sakto naming may isang matandang babae na naglalakad. Narinig niya na may batang umiiyak, hinanap niya ito at nakita niya si Dulnuan. Kinuha niya ang bata at itinuring na parang anak.

Lumaki si Dulnuan na makisig at matipuno ang pangangatawan. Kumalat sa iba't ibang lugar ang kakisigan ni Dulnuan. Dahil sa sobrang kakisigan, araw-araw, dumadayo ang mga tao sa bahay nina Dulnuan para magsaya.

Isang araw, nakita ni Aliguyon ng Gonhadan na marami sa kanyang mga kapitbahay ay naglalakbay. Tinanong niya kung saan pupunta ang mga tao. Sabi ng isa sa mga tao, "pupuntahan namin ang napakakisig na si Dulnuan."

Nag-isip si Aliguyon at nagpasyang umalis para makita si Dulnuan. Nang makarating siya sa lugar nina Dulnuan ay inilabas niya ang kanyang patalim at pinagpapatay ang mga nagtatrabaho sa bukid. May

*****

Editorial Team

Editor-in-Chief: Alvin B. Punongbayan

Associate Editor: Andro M. Bautista

Managing Editor: Raymart O. Basco

Web Editor: Nikko C. Panotes

Manuscript Editors / Reviewers:

Chin Wen Cong, Christopher DC. Francisco, Camille P. Alicaway, Pinky Jane A. Perez, Mary Jane B. Custodio, Irene H. Andino, Mark-Jhon R. Prestoza, Ma. Rhoda E. Panganiban, Rjay C. Calaguas, Mario A. Cudiamat, Jesson L. Hero, Albert Bulawat, Cris T. Zita, Allan M. Manaloto, Jerico N. Mendoza

*****

*****

“Dulnuan, eka tigon han hi Aliguyun an punpate na man nan tatagun munpunbango.”

Mange Dulnuan ot akhupana Aliguyun. Mihaggon ot gamhutonay attaken na. hidin tinnigon Aliguyun hi Dulnuan ya nano-ol hi gapu binla na. Aggena inilmu an muntikid hi Dulnuan an inodna nay attake. Nagawid hi Aliguyun an midamtan te inalan Dulnuan an makkabla di attake na. Mag-ot ume munliklikbut an ayagan da ta mangan on adi. Inayagan mon nan ammod na hi ibba na an hi Aguinaya ot baalon da ta ume na bangngadon di attaken Aliguyun te lummu umukayungana. Adi kuma Aguinaya mu den adi mangan hi ibba na.

Ma-id maat Aguinaya ot ume. Ta hidin dimmatong hiya hi boblen da Dulnuan ya imme ot hamakon na hiya.

Hi Dulnuan e po ya wahdi an umumbun an munmangmang. Kalyon han tagu din tinnigo na Aguinaya, “Dulnuan, tigom e nan iban na kod attake way ginamhut mu an hi Aliguyun.” Ta hidin tinnigo na Aguinaya ya nunhiglan madikit. Ume Dulnuan ot ipabanggol na nan attake ot oddahana oha pay an

nakakita sa ginagawa niya kaya nagsumbong ito kay Dulnuan.

“Dulnuan, bumaba ka at tignan mo ang lalaking si Aliguyon, pinapatay niya ang mga nagtatrabaho sa bukid.”

Agad pinuntahan ni Dulnuan ang sinasabi nila. Nadatnan niya si Aliguyon at hinablot ang attake nito. Nang makaharap ni Aliguyon si Dulnuan ay natigilan siya sa sobrang kisig nito. Hindi niya namalayang umalis na pala si Dulnuan. Umuwi si Aliguyon na malungkot dahil pagkuha ni Dulnuan sa attake niya. Pag-uwi niya, siya ay nagkumot at ayaw niyang kumain. Dahil doon ay tinawag ng kanyang mga magulang ang kapatid niyang si Aguinaya para kuhanin ang attake niya kay Dulnuan. Ayaw sanang pumunta ni Aguinaya ngunit hindi kumakain si Aliguyon.

Walang siyang magawa kaya umalis siya. Noong makarating siya sa lugar nina Dulnuan ay agad niya itong hinanap.

Si Dulnuan naman ay nasa bahay nila na nakaupo at nagmamasid. May nakakita kay Aguinaya

*****

Editorial Team

Editor-in-Chief: Alvin B. Punongbayan

Associate Editor: Andro M. Bautista

Managing Editor: Raymart O. Basco

Web Editor: Nikko C. Panotes

Manuscript Editors / Reviewers:

Chin Wen Cong, Christopher DC. Francisco, Camille P. Alicaway, Pinky Jane A. Perez, Mary Jane B. Custodio, Irene H. Andino, Mark-Jhon R. Prestoza, Ma. Rhoda E. Panganiban, Rjay C. Calaguas, Mario A. Cudiamat, Jesson L. Hero, Albert Bulawat, Cris T. Zita, Allan M. Manaloto, Jerico N. Mendoza

*****

*****

attake. Nun-ininnil da ot awitona ot muntumtumbu' da.

Hidin humilong ot umanamut hi Aguinaya. Dimmatong hi bale da ot idat nay attake i Aliguyon ya nabana-unut an immamlong.

Hi Dulnuan e boble da ya ninanomnom na Aguinaya ot ena tigon. Kinahappitana a-ammod Aguinayaot iyanamut na. agge nunbayag ot iahawa na. Hi Aliguyon e po ya din dingngol nan nun ah-hawa da Aguinaya i Dulnuan ot ume boble da. Hidin dimmatong ya tinnigo na hi Bugan an hi ibban nan baket an nunhamak i Dulnuan. Nunhumangan da ot hidin umanamut ot kuyugona. Hi agge nunbayag ya nun-ahhawa da po.

Hi Manding

kaya sinabi niya, "Dulnuan, halika tignan mo ang kapatid ni Aliguyon na nagmamay-ari sa attake na hinablot mo. Nang Makita ni Dulnuan si Aguinaya ay nabighani siya sa taglay nitong ganda. Kinuha niya ang attake ni Aliguyon at inilagay sa leeg ni Aguinaya. Naglagay pa siya ng isa pang attake.

Kinagabihan ay nagpasyang umuwi si Aguinaya. Nakarating siya sa kanilang bahay at agad iniabot kay Aliguyon ang attake. Nanumbalik ang sigla ni Aliguyon kaya agad bumangon.

Samantala, si Dulnuan ay hindi mapakali sa kaiisip kay Aguinaya kaya pinuntahan niya ito. Kinausap niya ang mga magulang ni Aguinaya at iniwi niya. Hindi nagtagal ay pinakasalan niya ito. Nang marinig ni Aliguyon ang pag-aasawa nina Dulnuan at Aguinaya ay agad siya pumunta sa kanilang lugar. Sa pagdating niya ay nakita niya si Bugan, ang kapatid ng nag-alaga kay Dulnuan. Kinausap niya ito at sa kanyang pag-uwi ay niyaya niya si Bugan. Hindi nagtagal ay nagpakasal din silang dalawa.

Si Manding

*****

Editorial Team

Editor-in-Chief: Alvin B. Punongbayan
Managing Editor: Raymart O. Basco

Associate Editor: Andro M. Bautista
Web Editor: Nikko C. Panotes

Manuscript Editors / Reviewers:

Chin Wen Cong, Christopher DC. Francisco, Camille P. Alicaway, Pinky Jane A. Perez, Mary Jane B. Custodio, Irene H. Andino, Mark-Jhon R. Prestoza, Ma. Rhoda E. Panganiban, Rjay C. Calaguas, Mario A. Cudiamat, Jesson L. Hero, Albert Bulawat, Cris T. Zita, Allan M. Manaloto, Jerico N. Mendoza

*****

*****

Hidin kanaman ya wada han tagu an hay ngadana ya Manding. Ohan algo an nalpu hiya tamu an umanamut ya wada han tinangad na an adukke-dukke an moma. Kimmayat ot polagona diyen moma ot ihakbat na. Hidin dumdummyu ya inyudhung na ya munhihlong ad da-ul. Dimma-ul ya nano-ol te nahilong ot idallana ya mun galabada nan luta. Ituluy nan ume ya inakhupana han boble an wahdiy tatagu an mangmangnan, um-uminnun ya manmannayo. Madmadlig hiya awadan nan tatagu ya wada han nanigon hiya ot ayagan da hiya.

"Ibba, nalpuwan ay, ma-a ta uminum tau," alyon dan Manding.

Alyon Manding, "dana tuwen boble an agge innilay inat un dimmatong hitu."

Wada bo han immali ya alyonay, "adi yu painuman te agge na innilay inat nan immali hitu."

Mu den inayagan han ohan tagu hiyana.

"Agam ta mangan a." Mu immali bo han oha ya alyonay, "Adi yu panganon te aggena innilay inat nan immali hitu." Dumduminnong hi Manding an muntiggo-tiggo. Nadai-dai ya inayagan mon han oha

Noong unang panahon ay may isang lalaking nagngangalang Manding. Isang araw, habang pauwi siya mula sa trabaho ay may nakita siyang mahabang bunga ng mama. Inakyat niya ang puno at pinitas ang mahabang mama na iyon. Nang pababa na siya ay napansin niyang madilim sa ibaba. Bumaba siya at nagulat dahil biglang dumilim. Naglakad siya at naramdaman niyang gumaspang ang daan. Nagpatuloy siya sa paglalakad hanggang sa makarating siya sa isang lugar na may mga taong nagkakasiyahan. Naglakad siya palapit sa mga tao. May nakakita naman sa kanya at siya'y tinawag.

"Kapatid, saan ka galing? Halika at mag-inuman tayo," sabi ng mga taong nakakita sa kanya.

Sumagot si Manding, "anong lugar ito, ni hindi ko alam kung paano ako nakarating dito."

May nagsalita sa mga tao at sinabing, "huwag niyo na siyang painumin dahil hindi niya alam kung paano siya napadpad dito."

Tinawag pa rin siya ng isa sa mga tao roon.

"Kumain ka kapatid," sabi nito sa kanya ngunit may nagsalitang muli, "huwag niyo siyang pakainin dahil

*****

Editorial Team

Editor-in-Chief: Alvin B. Punongbayan

Associate Editor: Andro M. Bautista

Managing Editor: Raymart O. Basco

Web Editor: Nikko C. Panotes

Manuscript Editors / Reviewers:

Chin Wen Cong, Christopher DC. Francisco, Camille P. Alicaway, Pinky Jane A. Perez, Mary Jane B. Custodio, Irene H. Andino, Mark-Jhon R. Prestoza, Ma. Rhoda E. Panganiban, Rjay C. Calaguas, Mario A. Cudiamat, Jesson L. Hero, Albert Bulawat, Cris T. Zita, Allan M. Manaloto, Jerico N. Mendoza

*****

Manding ot munhumhungan da. Immali Manding ya alyonay, "ibba, ituddum ya mo nan dalan ta umanamuta." Alyon diyen oha di, "o eta ta ituddu." Hidin mundaldallanan da idiyen lalai ya inilmuna nan mungalabada an luta ot alyonay, "tanganu on athituy luta yu hitu an mun galabada?" "Ay ulayom ot ta adi mi puot hi hukim," alyon nan tagu i hiya. Nunyu-ung ot gamalon na do ha way luta ot ihad na taluwana.

It-ittuluy dan umumme. Nadai-dai ya inakhupan da han obob ya wada han nipniphod an dalan hi e-eleg na. Alyon nan lalai ihya di, "idalan mu inaye nen awon ot dumatong a boble yu." Immali Manding ya alyonay, "o ume ya mo."Hidin bimmahhel ya magya nano-ol te nabigat ya dimmatong hiya hi boble da. Ninomnom na nan intaluwanan gahal ot ukatona ya nunbalin hi balitu'. Namaman nano'ol hi Manding. Munliggu ta ibangngad na way nangala na idiyen boble ya magya na ma-id.

Ulay athidi na-at ihya ya ninomnom nan uhalon nan balitu' an ngumina abibilog an papayo. Nun balin hiya an ohan kadangyan hi boble da gapu idiyen balitu.

hindi niya alam kung paano siya nakarating dito." Tahimik si Manding na nagmamasid-masid. Mayamaya ay may tumawag sa kanyang lalaki. Nag-usap sila. Sabi ni Manding, "kapatid, ituro mo ang daan para makauwi ako." Sumagot ang lalaki, "tara at ituturo ko sa iyo." Habang naglalakad sila ng lalaki ay muli niyang napansin ang magaspang na lupa kaya siya ay nagtanong, "bakit magaspang ang lupa niyo dito?" "Magdahan-dahan ka para hindi dumikit sa paa mo," sagot ng mga lalaki sa kanya. Kumuha siya ng lupa at inilagay sa maliit niyang lagayan.

Patuloy silang naglakad. Mayamaya ay may nakita silang balon. Sa tabi nito ay may magandang daan. Sabi ng lalaki, "sundan mo ang daan na iyan at makararating sa lugar niyo." sumagot si Manding, "sige, susundan ko ang daan. Sinundan niya ang daan at nagulat siya dahil biglang nag-umaga. Naalala niya ang lupa sa maliit niyang lagayan at nang tinignan niya ay naging ginto ito. Lumingon siya para bumalik sa lugar na iyon pero nabigo siya dahil biglang nawala ang kakaibang lugar na iyon.

Kahit ganoon ang naging karanasan niya ay naisip niyang gamitin ang mga gintong iyon upang

*****

Editorial Team

Editor-in-Chief: Alvin B. Punongbayan

Associate Editor: Andro M. Bautista

Managing Editor: Raymart O. Basco

Web Editor: Nikko C. Panotes

Manuscript Editors / Reviewers:

Chin Wen Cong, Christopher DC. Francisco, Camille P. Alicaway, Pinky Jane A. Perez, Mary Jane B. Custodio, Irene H. Andino, Mark-Jhon R. Prestoza, Ma. Rhoda E. Panganiban, Rjay C. Calaguas, Mario A. Cudiamat, Jesson L. Hero, Albert Bulawat, Cris T. Zita, Allan M. Manaloto, Jerico N. Mendoza

*****

*****

Nan Tatagu ad Luta ya nan Ilalagud

Hi ad Kabunian ya wada han babayi an wada han oh-ohan inbabale na mu ma-id ha ahawa na. Kabiga-bigat on nun ab-abbol nan babayi on nan inbabale na eya e naki-ay-ayyam. Natigon nan babai ya wae ta umanamut nan inbabalena on kumkumga. Ibana-ag nan inbabale na i hiya an adin anun idattan nan ka-ayayyam na hiyana way manuk an kano-kanon da.

Ohan algo ya immingle diyen babayi te kumanoga nan inbabale na. Umena tigon nan kanogahan nan imbabalena. Hidin imme ya tinnigo na an kahipapangan da nan inu-unga hi manuk ya ma-id hiway inbabalena. Kalyona way a-ammod nan inu-unga, "nangalan yu i nan manuk an kankannon tun iinbabale yu?" Himmapi han ohan ammod ya kalyonay, "maka ta ituddu di atom." Imme nan babai. "Iudhung mu ta tigom nan tatagu ad Luta. Alam nan

makabili ng malalawak na palayan. Naging mayaman sa kanilang lugar dahil sa mga gintong iyon.

Ang mga Tao sa Lupa at ang mga Nilalang sa Lagud

Sa Lagud na tirahan ng mga hindi pangkaraniwang nilalang, may isang babae na may iisang anak ngunit walang asawa. Araw-araw ay naghahabi ang babae at nakikipaglaro naman ang kanyang anak. Napansin ng babae na kapag umuwi ang kanyang anak ay palaging umiiyak. Isinusumbong ng anak niya na hindi raw siya binibigyan ng pagkaing manok ng kanyang mga kalaro.

Isang araw, nagsawa siya sa iyak ng kanyang anak kaya naisipan niyang alamin kung ano ang dahilan ng pag-iyak nito. Nang makita niya ang mga kalaro ng nak niya ay napansin niyang lahat sila ay kumakain ng manok habang wala sa kanyang anak. Nagtanong siya, "saan niyo nakuha ang mga manok na kinakain ng mga anak niyo?" sabi ng isang magulang, "halika rito at ituturo ko sa iyo kung paano. Lumapit ang babae sa

*****

Editorial Team

Editor-in-Chief: Alvin B. Punongbayan

Associate Editor: Andro M. Bautista

Managing Editor: Raymart O. Basco

Web Editor: Nikko C. Panotes

Manuscript Editors / Reviewers:

Chin Wen Cong, Christopher DC. Francisco, Camille P. Alicaway, Pinky Jane A. Perez, Mary Jane B. Custodio, Irene H. Andino, Mark-Jhon R. Prestoza, Ma. Rhoda E. Panganiban, Rjay C. Calaguas, Mario A. Cudiamat, Jesson L. Hero, Albert Bulawat, Cris T. Zita, Allan M. Manaloto, Jerico N. Mendoza

*****

baligam ya initdok mu hiway obob an in-inummon da.

Ot aton nan babai nan intuddun diye.

Nabiggat ya nunpundogo da nan tatagu ad Luta an imminum hi liting hiway obob. Hidin munpundogo da nan tatagu ya nunbaki da. Iniknong day mamanuk hiway wahdi ad Lagud an gapu na nundogohan da. Nan manuk an iniknong dan hiya ya indat na way inbabalena. Nipalpun diye ya adi mo kumanoga nan inbabalena.

Hi Bugan ya nan Mangayyuding

Wada han hi Bugan an inbabalen Dulnuan i Aguinaya. Ohan algo ya imme da payo ot mabati Bugan hi bale da. Hidin malalgo ya mangan hi Bugan. Hidin mangmangnan ya wada han mungalidut way dugu. Alyon Bugan, "nu hea ama ya himmawwang at mangan ta." Ya m-id ha humhumawang ot ituluy na. Nadai-dai boy a wad abo han gimmalidut ya alyon bon Bugan di, "nu hea ina ya himmawwang a ta mangan ta. Ma-id latta ha himawang.

nagsalita. " Tumingin ka sa baba at tignan mo ang mga tao sa Luta. Kunin mo ang iyong baliga at isawsaw mo sa balon na pinagkukuhanan ng iniinom ng mga tao.

Kinabukasan, nagkasakit ang mga tao sa Luta na uminom sa balon. Dahil sa sakit na iyon ay nagsagawa ng baki ang mga tao roon. Nag-alay sila ng mga manok sa diwata o diyos na siyang dahilan ng kanilang pagkakasakit. Ang manok na inaalay ay ibinibigay ng babae sa kanyang anak. Mula noon ay hindi na palaging umiiyak ang kanyang anak.

Si Bugan at ang Mangayyuding

Sa isang bayan nakatira si Bugan na anak nina Dulnuan at Aguinaya. Isang araw ay nagtungo sa bukid ang mag-asawa at naiwan si Bugan sa kanilang bahay. Noong tanghaling kumakain si Bugan ay may narinig siyang kaluskos sa gilid ng bahay, sabi ni Bugan, "kung ikaw si ama, lumabas ka at kakain tayo, pero walang sumasagot. Mayamaya ay muli siyang nakarinig ng kaluskos. Sabi ulit ni Bugan, "kung ikaw si ina, lumabas ka at kakain tayo, wala pa ring lumalabas.

*****

Editorial Team

Editor-in-Chief: Alvin B. Punongbayan

Associate Editor: Andro M. Bautista

Managing Editor: Raymart O. Basco

Web Editor: Nikko C. Panotes

Manuscript Editors / Reviewers:

Chin Wen Cong, Christopher DC. Francisco, Camille P. Alicaway, Pinky Jane A. Perez, Mary Jane B. Custodio, Irene H. Andino, Mark-Jhon R. Prestoza, Ma. Rhoda E. Panganiban, Rjay C. Calaguas, Mario A. Cudiamat, Jesson L. Hero, Albert Bulawat, Cris T. Zita, Allan M. Manaloto, Jerico N. Mendoza

*****

*****

Hidin nalpan mangan ya himmawang han Mangayyuding. Kimmaynit hi Bugan mu den agge timmakut. Inalan diyen Mangayyuding han baktutu ot itpong nan Bugan ya umda. Alyonay, "humgop a Bugan tun baktutu ta waday umayan ta. Inunud bon Bugan nan inbagan diyen Mangayyuding ot mittu way baktutu.

Pinahon Mangayyuding nan nittuwan Bigan ot ume. Id-idallan na ot ikwada payo awadan da Dulnuan i Aguinaya on munkankanta, "hi inan Aguinaya i ama na tigon yu Bugan an inbaktutu. Agan yu ta mungabu-gabut ayu paman."

Dingngol da Dulnuan nan munkankanta ot itangad da baktu. Adi da pinagan-anu ot mungabut da bo. Nadai-dai bo ya inpidwan bon nan Mangayyuding an munkanta. Intangad da ya tinnigo da han Mangayyuding an waday inbakutu na ya himmapit hi Dulnuan ya alyonay, "nganu on ay nan inbabale ta hidiyen nibakutu." Immali Aguinaya ya, "ay bokon man nin, mungabut ta ot." Ituluy dan muntamu ot malimo nan Mangayyuding.

Hidin himbatangan ta umanamut da ya ma-id hi Bugan ya ninomnom da nan munkankanta ot

Nang matapos si Bugan na kumain ay may lumabas na Mangayyuding. Nagulat si Bugan ngunit hindi siya natakot. Kumuha ng basket ang Mangayyuding at sinukat kay Bugan. Kasya ito kay Bugan kaya sinabi niyang, "pumasok ka Bugan sa basket na ito at may pupuntahan tayo." Hindi na nagtanong si Bugan at pumasok.

Pinasan ng Mangayyuding ang basket at umalis. Dumaan siya sa bukid kung saan nagtatrabaho ang mga magulang ni Bugan habang umaawit. "Nanay at tatay ni Aguinaya tingan niyo si Bugan na pasan ko. Ipagpatuloy niyo ang pagbubunot ng mga ligaw na halaman.

Narinig nina Dulnuan ang umaawit at tumingin sila sa pinanggalingan nito. Hindi nila ito pinansin at ipinagpatuloy ang ginagawa. Mayamaya ay inulit na naman ni Mangayyuding ang kanyang inawit. Sa pagkakataong iyon ay nakita siya nina Dulnuan. Sabi ni Dulnuan, "bakit parang ang anak natin ang nasa basket na pasan ng dumadaan. Sumagot si Aguinay at sinabing, "hindi siguro, magtrabaho na lang tayo." Ipinagpatuloy ulit nila ang pagtatrabaho hanggang makaalis ang Mangayyuding.

*****

Editorial Team

Editor-in-Chief: Alvin B. Punongbayan

Associate Editor: Andro M. Bautista

Managing Editor: Raymart O. Basco

Web Editor: Nikko C. Panotes

Manuscript Editors / Reviewers:

Chin Wen Cong, Christopher DC. Francisco, Camille P. Alicaway, Pinky Jane A. Perez, Mary Jane B. Custodio, Irene H. Andino, Mark-Jhon R. Prestoza, Ma. Rhoda E. Panganiban, Rjay C. Calaguas, Mario A. Cudiamat, Jesson L. Hero, Albert Bulawat, Cris T. Zita, Allan M. Manaloto, Jerico N. Mendoza

*****

*****

unudon da nan tinnigo dan dinalan nan Mangayyuding. Dimmatong da ihan bale ya wahdi han baket an mun ab-abbol ot mahmahan da nu waday tinnigo nan Bugan. Intuddun nan baket nan balen nan Mangayyuding ot ume da Dulnuan. Hidin imme da ya inakhupan da ahawan nan Mangayyuding an ayyamona Bugan.

Nan Mangayyuding e ya imme an e nun ayag hi mumbaki ta ibaki da Bugan hiya nan ma-id hidi. Hidin immanut an ibba nah an mumbaki ya wahdi Bugan an nihad hiway pamadingan. Kinhop da ot ilugin nan mumbaki. Inalan nan mumbaki uwah na. Intibli nan mumbaki nan uwa hiway baktutu ot alyona, "nikna putu na." Itibli na boo t alyonay, "nikna bonog na. Inggana din nalpa ot ukaton da Bugan ya nano-ol da te nan ahawan nan Mangayyuding nan tinibli-tibli da. Bimmungot nan Mangayyuding ot ume balen da Bugan.

Innilan da Dulnuan an mangali nan Mangayyuding hiya nan binaal na nan tu-ud bale da an tumagge. Din timmage ya dimmatong nan Mangayyuding ot kumayat. Hinumgop way panto ya den hinnod da Dulnuan hiya ot mangintutulud da ya

Nang sumapit ang hapon at makauwi sila at wala si Bugan sa kanilang bahay. Naalala nila ang nakita nilang umaawit na may dala-dala. Sinundan nila ang dinaanan nito. Nakarating sila sa isang bahay at may nakita silang isang matandang babaeng naghahabi. Nagtanong sila kung nakita nito si Bugan. Itinuro nito ang bahay ng Mangayyuding kaya pinuntahan nila ito. Noong marating nila ang bahay ay naabutan nila ang asawa ng Mangayyuding na nilalaro si Bugan.

Samantala, ang Mangayyuding ay naghanap ng mumbaki para sa isasagawang baki kay Bugan kaya wala siya doon. Nang makakita ito ng mumbaki ay umuwi na sila. Nakarating sila sa bahay niya at ibinaba ang basket sa pamadingan. Inilabas ng mumbaki ang kanyang kutsilyo. Tinusok niya ang basket kung saan nandoon si Bugan at sinabing, "tumama sa tiyan niya." Inulit na naman niya at sinabing, "tumama sa likod niya." Paulit-ulit niya itong ginawa hanggang sa matapos. Inilabas nila si Bugan at nagulat sila dahil ang asawa ng Mangayyuding ang tumambad sa paningin nila. Galit na galit ang Mangayyuding na sumugod sa bahay nina Bugan.

*****

Editorial Team

Editor-in-Chief: Alvin B. Punongbayan

Associate Editor: Andro M. Bautista

Managing Editor: Raymart O. Basco

Web Editor: Nikko C. Panotes

Manuscript Editors / Reviewers:

Chin Wen Cong, Christopher DC. Francisco, Camille P. Alicaway, Pinky Jane A. Perez, Mary Jane B. Custodio, Irene H. Andino, Mark-Jhon R. Prestoza, Ma. Rhoda E. Panganiban, Rjay C. Calaguas, Mario A. Cudiamat, Jesson L. Hero, Albert Bulawat, Cris T. Zita, Allan M. Manaloto, Jerico N. Mendoza

*****

naanubak ot mate. Hidiy pogpog nan biyag
Mangayyuding.

Hi Calingayan an Nanpap hi Manu

Hi ad Mompolia ya wada han hi Calingayan an ngay tamu na ya e mangmangannup. Ohan algo ya imme an e manama' hi anupona. Hidin dimmatong ihan muyung ya wada han inakhupana an tulu an maphod an manu. Inukat nay hakuna ya tapang na ta dopapona da diyen manu. Hidin tinapangana ta dopapona ya ma-ilom da. Ukatonay pana na ot pudugona. Nunpana na da diyen tulun manu. Ginalutana ot ihad na haku na ot mangmange. Hidin umanamut ya naliknana an dumdumammot nan haku. Hidin immanamut ot ayaganay ahawana ya iinbabalena ta ukatona ya nano-ol da te magya nunbalin hi batu nan mamanu. "Ne tanganu ngay

Alam nina Dulnuan na parating ang Mangayyuding kaya inutusan niya ang poste ng bahay na humaba. Nang tumaas ang bahay, nakarating ang Mangayyuding at umakyat. Nakaabang sina Dulnuan sa pinto at nang makapasok ang Mangayyuding ay bigla nila itong tinulak kaya nahulog ito sa baba at namatay. Doon natapos ang buhay ng Mangayyuding.

Si Calingayan na Nakahuli ng Manok

Si Calingayan ay nakatira sa Mompolia na isang mangangaso. Isang araw, umalis siya para mangaso. Nang makarating siya sa isang gubat ay may nakita siyang tatlong malulusog na manok. Inilabas niya ang kanyang sako at pain para hulihin ang manok. Naglagay siya ng pain ngunit mailap ang mga ito. Inilabas niya ang kanyang pana at hinabol ang mga manok. Pinana niya ang tatlong manok. Tinalian niya at inilagay niya sa kanyang sako at umuwi. Habang pauwi siya ay pabigat nang pabigat ang kanyang sako. Nang makauwi, tinawag niya ang kanyang asawa at mga anak upang ilabas ang kanyang hinuli. Laking gulat nila ng bato ang laman ng sako. "Bakit ganito, manok naman

*****

Editorial Team

Editor-in-Chief: Alvin B. Punongbayan
Managing Editor: Raymart O. Basco

Associate Editor: Andro M. Bautista
Web Editor: Nikko C. Panotes

Manuscript Editors / Reviewers:

Chin Wen Cong, Christopher DC. Francisco, Camille P. Alicaway, Pinky Jane A. Perez,
Mary Jane B. Custodio, Irene H. Andino, Mark-Jhon R. Prestoza, Ma. Rhoda E. Panganiban, Rjay C. Calaguas,
Mario A. Cudiamat, Jesson L. Hero, Albert Bulawat, Cris T. Zita, Allan M. Manaloto, Jerico N. Mendoza

*****

yaden manu met aya,” alyon Calingayan. Umukayungan hiya mu maid maat na ot alyonay, “bay-an yu ta mabangngada ta umeya mo attog manganup hi udum.”

Hidin nabiggat ya nundogo Calingayan. Imme ahawana ta e manama hi mumbaki. Ibakiyan nan mumbaki hi Calingayan ot alyonay mahapul an i’ngong day tulun mun-aaphod an manu ta pumhod nan dogo na. E nanama nan ahawana ya nan iinbabalena na. Imme han tuluy algo ya waday inakhupan dan tulun mun-aaphod an manu ot iyanamut da. Nunbaki nan mumbaki ot i’ngong da ya pinumhod hi Calingayan. Nipalpun diye ya e mo nun haba-habal hi Calingayan ta adi mo wae ha nawanat hi manu on dinpap na.

Hi Nahigayan an Nangdat hi Kiwil

Ohan algo ya wada han tulun tagu an ni’ye ihan gubat. Hidin nilugiy gubat ya gapu ta dakol pamaten nan kakalaban da ya timmakut nan tulu ot bumtik da. Hidin mange da ya wada han dinamun dan tagu hiway dalan. Alyon nan taguy, “on pangayan yu,

ang laman nito kanina,” ang naibulalas ni Calingayan. Gulat na gulat man siya ay wala siyang nagawa. Puno ng paghihinayang na sinabi niyang “Hayaan niyo at babalik akoy manghuhuli ulit.”

Kinabukasan ay nagkasakit si Calingayan. Naghanap ang kanyang asawa ng mumbaki. Isinagawa ng mumbaki ang baki at sinabi niyang kinakailangang mag-alay ng tatlong malulusog na manok upang gumaling ang sakit ni Calingayan. Naghanap ang kanyang asawa at mga anak. Lumipas ang tatlong araw ay may nahanap silang tatlong malulusog na mga manaok. Muling isinagawa ang baki at inialay nila ang mga manok. Gumaling si Calingayan. Simula noon ay hindi na muling nangaso si Calingayan at siya nagtrabaho sa bukid. At hindi na siya muling nanghuli ng mga ligaw na manok.

Si Nahigayan na Nagbigay ng Agimat

Isang araw, may tatlong tao na sumama sa isang digmaan. Sa kanilang pakikidigma ay nakita nilang kumpleto sa kagamitan ang kanilang mga kalaban, dahil doon ay natakot ang tatlo at tumakbo. Nang sila ay

*****

Editorial Team

Editor-in-Chief: Alvin B. Punongbayan
Managing Editor: Raymart O. Basco

Associate Editor: Andro M. Bautista
Web Editor: Nikko C. Panotes

Manuscript Editors / Reviewers:

Chin Wen Cong, Christopher DC. Francisco, Camille P. Alicaway, Pinky Jane A. Perez, Mary Jane B. Custodio, Irene H. Andino, Mark-Jhon R. Prestoza, Ma. Rhoda E. Panganiban, Rjay C. Calaguas, Mario A. Cudiamat, Jesson L. Hero, Albert Bulawat, Cris T. Zita, Allan M. Manaloto, Jerico N. Mendoza

*****

INSTABRIGHT e-GAZETTE

ISSN: 2704-3010

Volume VI, Issue III

February 2025

Available online at <https://www.instabrightgazette.com>

na'able ayu nayya?" Man nalpu ami ihan gubat, mu ten binumtik ami te ammuna han hanggap an indonan mi yaden dida e ya waday hanggap, pahul ya pana da. Ot ukaton diyen tagu han tulun batu ot alyonay, "ot alan yu tuwe ten tulun batu ta odnan yu, hinaye eya an adi ikinay ngandiye man an iknan di tagun dita, hiya nan ipapto' yu." Uhalon yu hituwen emi' gubat ot ma-angngabak ayu." Inalan da diyen tulu nan babatu. "Ot mangeya mo, ibangngad yu ta ekayu mi'gubat ot mangabak ayu," alyon pay diyen tagu. Titiggon da diyen tulu nan babatu yaden nalimu nan tagu. Ot alyon da moy ibangngad da hiway gubat ta tigon da nu imannung nan inalin nan lalai. Manu e man ta punpalang da dida on adida ikina an ay kiting ya ammuna di malikna da. Nangabak da gapu idiyen batun indat nan dinamu da. Umanamut da ta ia-apo da nan batu ya alyon han lakay di, "on nangalan yun inayen batu?" Indat han lalain dinamu mi din binumtik ami." Alyon nan lakay di, "on man hinaye e ya kiwil an idat Nahigayan an ma'nongan. Ot wan hi Nahigayan nan dinamu yu." Aga ta hopladan tau ta ipabikan Nahigayan nan batu ten inuhal yun ni'gubat."

tumatakas ay nakasalubong nila ang isang lalaki sa daan. Sabi ng taong iyon, "saan kayo pupunta, mukhang pagod na pagod kayo a." "Galing kami sa digmaan, ngunit tinakbuan namin dahil itak lang ang dala namin samantalang dala ng mga kalaban ay itak, sibat at pana." Naglabas ng tatlong bato ang lalaki at muling nagsalita, "kung gayon, kunin niyo itong mga bato. Kapag hawak niyo ang mga batong iyan, lahat ng tatama sa inyo ay hindi niyo mararamdaman kaya alagaan niyo iyan nang mabuti. Gamitin niyo ito sa digmaan at siguradong mananalo kayo. Tinanggap nila ang tatlong bato. Sabi ng lalaki, "ako'y aalis na, bumalik kayo at makidigma at siguradong mananalo kayo." Tinitigan ng tatlong lalaki ang bato at ang lalaki ay umalis. Napagpasyahan nilang bumalik sa digmaan upang malaman kung totoo ang sinabi ng lalaking nagbigay. Nagbalik sila at muling nakisagupaan nang maramdaman nilang parang galos lang ang mga tumatama sa kanila. Nanalo ang kanilang panig dahil sa batong ibinigay ng lalaki. Nang makauwi sila ay ikinuwento nila ang bias ng bato. Biglang may nagsalitang matandang lalaki, "saan niyo kinuha ang batong iyan?" "bigay iyan ng lalaking nakasalubong

*****

Editorial Team

Editor-in-Chief: Alvin B. Punongbayan

Associate Editor: Andro M. Bautista

Managing Editor: Raymart O. Basco

Web Editor: Nikko C. Panotes

Manuscript Editors / Reviewers:

Chin Wen Cong, Christopher DC. Francisco, Camille P. Alicaway, Pinky Jane A. Perez, Mary Jane B. Custodio, Irene H. Andino, Mark-Jhon R. Prestoza, Ma. Rhoda E. Panganiban, Rjay C. Calaguas, Mario A. Cudiamat, Jesson L. Hero, Albert Bulawat, Cris T. Zita, Allan M. Manaloto, Jerico N. Mendoza

*****

*****

Nipalpun diye ya mangamangabak da nan tulu an emi'guba-gubat mu wae ta nauhal nan kiwil on hinopladan da ta ibangngad Nahigayan di bikah na.

namin." Sagot ng tatlo. Sabi ng matanda, "hindi niyo ba alam na iyan ay isang agimat na mula kay Nahigayan na isang diyos. Baka siguro si Nahigayan ang nasalubong niyo. Ngayon kailangan nating isagawa ang hoplad para palakasin ni Nahigayan ang bato dahil isinabak niyo ito sa digmaan.

Simula noon ay palaging nananalo sa digmaan ang tatlo pero pagkatapos makidigma ay isinasagawa nila ang hoplad para muling mabigyan ni Nahigayan ang kiwil.

Hi Allan ya nan Bubulangun

Wada han lalai an ngay ngadana ya Allan. Ohan algo ya ninomnom nan mun-iphod hi abung na. O mu den aggena innila an mun-iphod hi abung. Ninomnom nan ayagan nan bubulangun ta iphod da. Tinumkuk ot alyonay, "da-yun bubulangun ad Alinu, ma-a yu ta iphod tau ha abung Allan. Nadai-dai ya mangali day bubulangun ot alyonay, "agan yu ta mun-iphod tau abung. Ibati yu tun kitkittang an kadwa yu ta wa ha ibba an munhaang hi ihda tau." In on nan bubulangun ot agan da ta iphod day abung.

Si Allan at ang mga Unggoy

May isang lalaki na nanggangalang Allan. Isang araw, naisip niyang gumawa ng bahay. Dahil hindi siya marunong, pasigaw niyang tinawag ang mga unggoy sa gubat. "kayong mga unggoy sa Alinu, hali kayo at gagawa tayo ng bahay ni Allan." Mayamaya ay may dumating na mga unggoy, sabi niya, "sige umpisahan niyo ng gumawa ng bahay. Iwan niyo itong maliit na kasama niyo para may kasama ako sa pagluluto ng ulam." Sumang-ayon ang mga unggoy at inumpisahan nilang gumawa ng bahay.

*****

Editorial Team

Editor-in-Chief: Alvin B. Punongbayan
Managing Editor: Raymart O. Basco

Associate Editor: Andro M. Bautista
Web Editor: Nikko C. Panotes

Manuscript Editors / Reviewers:

Chin Wen Cong, Christopher DC. Francisco, Camille P. Alicaway, Pinky Jane A. Perez, Mary Jane B. Custodio, Irene H. Andino, Mark-Jhon R. Prestoza, Ma. Rhoda E. Panganiban, Rjay C. Calaguas, Mario A. Cudiamat, Jesson L. Hero, Albert Bulawat, Cris T. Zita, Allan M. Manaloto, Jerico N. Mendoza

*****

*****

Hidin nabati da Allan hiway bulangon an kitkittang ya dimpap na ot ihang na. Ta hidin pinnangan ot ayagana da diyen bubulangon an oongal ta mangan da.

"On daan nan hi ibba mi ta mangan tau?" alyon nan ohan bulangon.

"Binaal u man an e mangala paktiw mu den agge pay nunbanggad. Nu ngay mo mangali." alyon Allan."

"Ot ilugi tau mon mangan," alyon mon nan bubulangon.

Hi Allan e po ya imme kimmayat ihan kayiw ot munkankanta, alyonay, "kinnan day ibba da, kinnanggittan day ibba da."

"Nganu, ngay inbogam?" alyon nan bubulangon i Allan.

"Ay ma-id, alyo di, wahna nan paktiw alan yu ta punbanahan yu."

Ituluy bon nan bubulangon an mangan. Nadai-dai bo ya nunkanta Allan. "Kinnan day ibba da, kinnanggittan day ibba da."

"Ngan ay nan inbagam?" alyon bon nan bubulangon.

"Alyo di wahna nan ahin ne, alan yu ta punbanahan yu."

Nang naiwan ang maliit na unggoy bigla siyang sinunggaban ni Allan at iniluto. Nang magtanghai ay tinawag niya ang mga unggoy para kumain.

"Nasaan ang maliit naming kapatid at kakain na tayo?" tanong ng isang unggoy.

"Inutusan ko siyang kumuha ng sili pero hindi pa bumabalik. Parating na siguro siya," sagot ni Allan.

"Kung gayon, umpisahan na nating kumain." Sabi ng mga unggoy.

Si Allan naman ay umakyat sa malaking puno at umawit, "kinain nila ang kanilang kapatid, kinain nila ang kanilang kapatid."

"Ano, anong sinasabi mo?" tanong ng mga unggoy.

"Wala, ang sabi ko nandiyan iyong sili, kunin niyo at pagsawsawan niyo," sagot ni Allan.

Itinuloy ng mga unggoy na kumain. Mayamaya ay kumanta na naman si Allan, "kinain nila ang kanilang kapatid, kinain nila ang kanilang kapatid."

"Anong sinasabi mo?" tanong ulit ng mga unggoy.

"Ang sabi ko, nandiyan ang asin kunin niyo at pagsawsawan niyo."

Habang kumakain sila at paubos na ang kanilang ulam ay nakita nila ang ulo ng kapatid nilang

*****

Editorial Team

Editor-in-Chief: Alvin B. Punongbayan

Associate Editor: Andro M. Bautista

Managing Editor: Raymart O. Basco

Web Editor: Nikko C. Panotes

Manuscript Editors / Reviewers:

Chin Wen Cong, Christopher DC. Francisco, Camille P. Alicaway, Pinky Jane A. Perez, Mary Jane B. Custodio, Irene H. Andino, Mark-Jhon R. Prestoza, Ma. Rhoda E. Panganiban, Rjay C. Calaguas, Mario A. Cudiamat, Jesson L. Hero, Albert Bulawat, Cris T. Zita, Allan M. Manaloto, Jerico N. Mendoza

*****

INSTABRIGHT e-GAZETTE

ISSN: 2704-3010

Volume VI, Issue III

February 2025

Available online at <https://www.instabrightgazette.com>

*****

Hi agge nunbayag an mangmangnan da ya hidin mun-appu-appu nan ihda ya na-akhupan nan ulun nan kitkittang an bulangon an nundallom hiway ih-ihda da. Nano-ol da diyen bubulangon te inan day hi ibba da. Bimmungot da ot eda tangadon hi Allan hiway kinayat na ot pun-iwagot da nan kayiw. Adi maga ot kayaton da ot dopapon da Allan.

“Kinuluk da-mi nayya i hea, aga ta e daa ipagdut,” alyon nan bubulangon.

Iyat-attang da Allan ot eda ipagdut.

Nipalpun diye ya ma-id mo ha e manulung i Allan nu waha tamuwan na.

maliit na unggoy. Nagulat ang mga unggoy dahil napagtanto nilang kinain nila ang kanilang kapatid. Nagalit sila at sinugod si Allan. Niyugyog nila ang punong inakyanan niya ngunit dahil hindi siya nahuhulog ay umakyat sila at hinuli siya.

“Niloko mo kami, dahil don, itatapon ka namin.” Binuhat nila si Allan at itinapon.

Simula noon ay wala ng tumutulong kay Allan sa kanyang trabaho.

*****

Editorial Team

Editor-in-Chief: Alvin B. Punongbayan

Associate Editor: Andro M. Bautista

Managing Editor: Raymart O. Basco

Web Editor: Nikko C. Panotes

Manuscript Editors / Reviewers:

Chin Wen Cong, Christopher DC. Francisco, Camille P. Alicaway, Pinky Jane A. Perez, Mary Jane B. Custodio, Irene H. Andino, Mark-Jhon R. Prestoza, Ma. Rhoda E. Panganiban, Rjay C. Calaguas, Mario A. Cudiamat, Jesson L. Hero, Albert Bulawat, Cris T. Zita, Allan M. Manaloto, Jerico N. Mendoza

*****

*****

MGA KONKLUSYON AT REKOMENDASYON

Kongklusyon

Batay sa napag-alaman ng pananaliksik, narito ang mga sumusunod na kongklusyon ng pag-aaral:

1. Ang mga katutubong kuwento sa Hingyon, Ifugao ay maaaring maklasipika sa kuwentong bayan katulad ng mga kuwento na Si Aguinaya na Mapili, Si Allan at ang mga Unggoy, Si Bugan at ang Matandang Babae, Si Kindipan sa Cababuyan, Si Lappu, Ang Kabbakab, Si Dulnuan sa Lawa, Si Manding, Si Bugan at ang Mangayyuding; alamat katulad ng mga kuwentong Ang Pinagmulan ng Pangalang Cababuyan, Ang Pinagmulan ng Bungig at Hiblot, Ang Alamat ng Lumot, Ang Pinagmulan ng Pangalan ng Bukid na Biggi; mito katulad din ng mga kuwentong Ang mga Diwata sa Atugu, Ang mga tao sa Lupa at mga Nilalang sa Langit, Si Calingayan na Nanghuli ng Manok, Si Nahigayan na Nagbigay ng Kiwil at Si Hinayyup na Nakapag-asawa ng Diwata.
2. Ang mga katutubong kuwento ng Hingyon, Ifugao ay naglalaman ng mga kultura ng mga sinauna katulad ng mga paniniwala nila sa mga diyos, diyosa, diwata at mga hindi pangkaraniwang mga nilalang katulad ng kabbakab at mangayyuding. Naglalaman din ito ng mga aral katulad ng pagiging matapang, masipag, matulungin, magalang, at iba pa. Mahalaga ang mga kuwentong ito sa pag-aaral upang malaman at maunawaan ng mga taga-Hingyon, Ifugao ang pinagmulan ng ilang mga bagay sa Ifugao katulad ng lumuy, bungit at hiblot, pangalang Cababuyan o kaya upang malaman di nila ang iba't ibang kaugalian at paniniwala ng mga taga-Hingyon.

*****

Editorial Team

Editor-in-Chief: Alvin B. Punongbayan

Associate Editor: Andro M. Bautista

Managing Editor: Raymart O. Basco

Web Editor: Nikko C. Panotes

Manuscript Editors / Reviewers:

Chin Wen Cong, Christopher DC. Francisco, Camille P. Alicaway, Pinky Jane A. Perez,
Mary Jane B. Custodio, Irene H. Andino, Mark-Jhon R. Prestoza, Ma. Rhoda E. Panganiban, Rjay C. Calaguas,
Mario A. Cudiamat, Jesson L. Hero, Albert Bulawat, Cris T. Zita, Allan M. Manaloto, Jerico N. Mendoza

*****

- *****
3. Ang pagsasalin sa mga katutubong kuwento ng Hingyon, Ifugao ay mahalaga para maunawaan ito ng nakararami at magamit din ang mga ito sa pagtuturo ng panitikan sa asignaturang Filipino sa mga paaralan sa Hingyon, Ifugao.

Rekomendasyon

Narito ang mga sumusunod na rekomendasyon ng pag-aaral:

1. Ang mga nauring mga katutubong kuwento ay maaaring gamitin sa pagtuturo ng panitikan upang matugunan ang nakasaad sa K-12 na kurikulum ang lokalisasyon at kontekstwalisasyon.
2. Sa pagtuturo sa klase sa mga katutubong kuwento, nararapat na bigyang-diin sa pagtuturo ang mga kultura, aral at kahalagahan na nakapaloob sa mga ito.
3. Kinakailangang ituro ang mga katutubong kuwento gamit ang orihinal na bersyon at ang isinaling bersyon sa Filipino upang mabigyang-halaga ang wika ng Hingyon, Ifugao.
4. Maaaring gamitin ng mga susunod na mananaliksik ang pag-aaral na ito na basehan upang pag-aralan ang mga akdang pampanitikan sa ibang munisipalidad ng Ifugao para sa pagpapayaman ng ating kultura at panitikang bayan.

*****

Editorial Team

Editor-in-Chief: Alvin B. Punongbayan

Associate Editor: Andro M. Bautista

Managing Editor: Raymart O. Basco

Web Editor: Nikko C. Panotes

Manuscript Editors / Reviewers:

Chin Wen Cong, Christopher DC. Francisco, Camille P. Alicaway, Pinky Jane A. Perez,
Mary Jane B. Custodio, Irene H. Andino, Mark-Jhon R. Prestoza, Ma. Rhoda E. Panganiban, Rjay C. Calaguas,
Mario A. Cudiamat, Jesson L. Hero, Albert Bulawat, Cris T. Zita, Allan M. Manaloto, Jerico N. Mendoza

*****

*****

Mga Sanggunian

Almario, V. et al (2003). *Patnubay sa pagsasalin*. Brgy. Ugong, Pasig City: Anvil Publishing Inc.

Ambat, V. et.al. (2015). *Filipino, modyul para sa mag-aaral*. Pilipinas: Vibal Group Inc.

Arrogante J. et al (2010). *Panitikang Filipino: pampanahong elektroniko*. Binagong edisyon. Mandaluyong City: Cacho Hermanos Inc.

Bautista, L. (2016). *Panunuring pampanitikan*. <https://www.scribd.com/doc/48056969/panunuring-pampanitikan>.

Corado, J. (2012, February 12). *The igorots (socan report)*. Retrieved April 5, 2016 from <http://www.slideshare.net/JanCrisidesCorrado/the-igorots-socan-report>.

Dinamling, Naomi (2017). *Katutubong Kwento: Kagamitang Pampagtuturo ng Panitikan sa Ikapitong Baitang ng Sekundarya ng Lagawe, Ifugao*. Ifugao State University.

Dulay, M. (2009). *The Ifugao Hudhud: values content, the people's knowledge of it, effectiveness of its promotion and its usefulness as vehicle for socio-cultural development*. Saint Mary's University, Bayombong, Nueva Vizcaya.

Flores, J. (2016). Retrieved April 25, 2016 from <https://www.scribd.com/doc/94948251/modyul-1>.

Francisco, J. (2013). prezi.com/jhgxmnlpksc/etnograpi-kong-pananaliksik.

Julian, A. et al. (2014). *Pinagyamang pluma*. Phoenix Publishing House Inc.:Quezon City.

*****

Editorial Team

Editor-in-Chief: Alvin B. Punongbayan

Associate Editor: Andro M. Bautista

Managing Editor: Raymart O. Basco

Web Editor: Nikko C. Panotes

Manuscript Editors / Reviewers:

Chin Wen Cong, Christopher DC. Francisco, Camille P. Alicaway, Pinky Jane A. Perez, Mary Jane B. Custodio, Irene H. Andino, Mark-Jhon R. Prestoza, Ma. Rhoda E. Panganiban, Rjay C. Calaguas, Mario A. Cudiamat, Jesson L. Hero, Albert Bulawat, Cris T. Zita, Allan M. Manaloto, Jerico N. Mendoza

*****

*****
Latosa, A. (2014). *Ang pamimili ng ankop na kagamitang panturo at mga hakbang sa paghahanda ng kagamitang panturo*. <http://www.slideshare.net/AmeloLatosa/fil-2112>.

Lorenzana, L.(2005). *Isang pagsasalin sa Filipino ng mga kuwento at kantahing bayan ng mga Tuwali at ang panunuring sosyo-kultural nito*. Saint Mary's University, Bayombong, Nueva Vizcaya.

Loyola, C. (2014). *Teaching-learning process*. Retrieved April 25, 2016 from <https://chenloyola.wordpress.com/eds-151-instructional-media-resources/teaching-learning-process-instructional-media-technology-daes-cone-of-experience>.

Martinez, J. (2014, November,25). *Mga elemento ng mito, alamat at kuwentong-bayan*. Retrieved May 12, 2016 from <https://prezi.com/yjo5g8vxwtj0/mga-elemento-ng-mito-alamat-at-kuwentong-bayan>.

Miranda, L. &Manlapaz, C. (2015). *Gantimpala*. Innovative Educational Materials, Inc.: Sta. Ana, Manila.

Oracion, L. (2015). *Gantimpla, pinagsanib na wika at panitikan*. Innovative Educational Materials, Inc.:Sta. Ana, Manila.

Robin, B. (2006). *Digital story-telling*. Retrieved April 25, 2016 from digitalstorytelling.coe.uh.edu/articles/Educ-Uses-DS.pdf.

Sauco, C. etal. (2009). *Panitikang Filipino pandalubhasaan*. Quezon City: Katha Publishing Co., Inc.

Santiago, A. (2011). *Sining ng pagsasalang-wika*. Manila, Philippines: Rex Bookstore.

*****

Editorial Team

Editor-in-Chief: Alvin B. Punongbayan

Associate Editor: Andro M. Bautista

Managing Editor: Raymart O. Basco

Web Editor: Nikko C. Panotes

Manuscript Editors / Reviewers:

Chin Wen Cong, Christopher DC. Francisco, Camille P. Alicaway, Pinky Jane A. Perez, Mary Jane B. Custodio, Irene H. Andino, Mark-Jhon R. Prestoza, Ma. Rhoda E. Panganiban, Rjay C. Calaguas, Mario A. Cudiamat, Jesson L. Hero, Albert Bulawat, Cris T. Zita, Allan M. Manaloto, Jerico N. Mendoza

*****

INSTABRIGHT e-GAZETTE

ISSN: 2704-3010

Volume VI, Issue III

February 2025

Available online at <https://www.instabrightgazette.com>

*****

Tolosa, M. (2015). *Mga batayang simulain sa paghahanda at ebalwasyon ng*

mga kagamitang pampagtuturo. Retrieved May 12, 2016 from [https://prezi.com/x_s5psayptt5/mga-batayang-simulain-sa-paghahanda-at-](https://prezi.com/x_s5psayptt5/mga-batayang-simulain-sa-paghahanda-at-ebalwasyon-ng-mga-kag)

[prezi.com/x_s5psayptt5/mga-batayang-simulain-sa-paghahanda-at-](https://prezi.com/x_s5psayptt5/mga-batayang-simulain-sa-paghahanda-at-ebalwasyon-ng-mga-kag)

[ebalwasyon-ng-mga-kag](https://prezi.com/x_s5psayptt5/mga-batayang-simulain-sa-paghahanda-at-ebalwasyon-ng-mga-kag).

Yu, R. (2006). *Kilates, panunuring pampanitikan ng Pilipinas*. Pilipinas: Aris

*****

Editorial Team

Editor-in-Chief: Alvin B. Punongbayan

Associate Editor: Andro M. Bautista

Managing Editor: Raymart O. Basco

Web Editor: Nikko C. Panotes

Manuscript Editors / Reviewers:

Chin Wen Cong, Christopher DC. Francisco, Camille P. Alicaway, Pinky Jane A. Perez,
Mary Jane B. Custodio, Irene H. Andino, Mark-Jhon R. Prestoza, Ma. Rhoda E. Panganiban, Rjay C. Calaguas,
Mario A. Cudiamat, Jesson L. Hero, Albert Bulawat, Cris T. Zita, Allan M. Manaloto, Jerico N. Mendoza

*****